

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ :

**Κριτική ανάλυση λογοτεχνικών κειμένων που πραγματεύονται
ζητήματα αναπηρίας και η αξιοποίησή τους στην εκπαίδευση.**

Επιβλέποντες καθηγητές:

Ευγενία Σηφάκη

Κώστας Μάγος

Φοιτήτρια: Λερίου Γεωργία (0212091)

Βόλος, Ιούνιος 2016

Κι αν σου μιλώ με παραμύθια και παραβολές

Είναι γιατί τα' ακούς γλυκότερα...

Γ. Σεφέρης

Ευχαριστίες :

Αρχικά, θα ήθελα να ευχαριστήσω την Α επιβλέπουσα, κ. Σηφάκη Ευγενία, για την καλή επικοινωνία, την καθοδήγηση και την υποστήριξή της, κατά τη διάρκεια της εκπόνησης της εργασίας αυτής.

Στη συνέχεια, θα ήθελα να ευχαριστήσω τον Β επιβλέποντα, κ. Μάγο Κώστα, για τη διάθεσή του και το ενδιαφέρον του.

Περιεχόμενα

Α ΜΕΡΟΣ : ΕΙΣΑΓΩΓΗ	5
Β ΜΕΡΟΣ: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ	6
β1. ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΑΝΑΠΗΡΙΑΣ.....	6
β2. Το ατομικό/ιατρικό μοντέλο προσέγγισης της αναπηρίας.....	9
β3. Κοινωνικό μοντέλο προσέγγισης της αναπηρίας	10
β4. Θεωρίες αναπηρίας.....	11
β5. Κουλτούρα και αναπηρία.....	12
Γ' ΜΕΡΟΣ : ΑΝΑΛΥΣΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ.....	14
Ενότητα γ1: ανάλυση λογοτεχνίας με θέμα ή ήρωες με αναπηρία	14
ΓΙΑ ΠΑΙΧΝΙΔΙ	14
Η ΑΔΕΡΦΗ ΜΟΥ.....	21
Ενότητα γ2: παιδική λογοτεχνία	26
ΜΙΑ ΑΔΕΡΦΟΥΛΑ ΜΕ ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ.....	26
ΕΙΜΑΙ ΞΕΧΩΡΙΣΤΗ.....	30
ΤΟ ΚΑΤΙ ΤΙ.....	33
ΙΗΣΟΥΣ ΜΠΕΤΣ.....	36
Ο ΜΑΞ ΕΙΝΑΙ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΣ.....	41
Ενότητα γ3: ανάλυση λογοτεχνικών κειμένων-ποιημάτων γραμμένων από άτομα με αναπηρία.....	48
ΜΑ ΤΕΛΟΣ ΠΑΝΤΩΝ	48
Η ΚΑΡΕΚΛΑ.....	50
Δ ΜΕΡΟΣ	54
δ1. Αντί επιλόγου: η λογοτεχνία με θέμα την αναπηρία και οι εκπαιδευτικές της χρήσεις.....	54
δ2. Παράδειγμα χρήσης της λογοτεχνίας με θέμα την αναπηρία, στην τάξη στο χώρο του νηπιαγωγείου.....	58
Ε ΜΕΡΟΣ: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	59
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	62

Α ΜΕΡΟΣ : ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα εργασία με τίτλο « κριτική ανάλυση λογοτεχνικών κειμένων που πραγματεύονται ζητήματα αναπηρίας, και η αξιοποίησή τους στην εκπαίδευση» υλοποιείται κατά τη διάρκεια του 4^{ου} έτους Σπουδών του Παιδαγωγικού Τμήματος Προσχολικής Εκπαίδευσης.

Θεωρούμε δεδομένο πως μέσα από τη λογοτεχνία διακρίνουμε την τρέχουσα κοινωνική πραγματικότητα στην οποία ζει ο συγγραφέας. Οι άνθρωποι όλων των εποχών καλούνται να αντιμετωπίσουν προβλήματα όπως η μοναξιά, ο θάνατος, η φτώχεια. Ο καθένας μας μπορεί να βοηθηθεί και να βρει λύση για τα προβλήματά του, μέσα από την ανάγνωση λογοτεχνικών κειμένων που παρουσιάζουν παρόμοιες καταστάσεις. Η λογοτεχνία, λοιπόν, εκτός από την ευχαρίστηση που προκαλεί με την ανάγνωση, δίνει και διεξόδους.

Η διαφορετικότητα είναι ένα θέμα με το οποίο έχει ασχοληθεί η λογοτεχνία στο έπακρο. Είτε ως έμφυλη είτε ως πολιτισμική, η διαφορετικότητα εμφανίζεται συχνά σε λογοτεχνικά έργα. Αντιθέτως, η αναπηρία είναι ένα θέμα που πρόσφατα έχει αρχίσει να εμφανίζεται στη λογοτεχνία σε σχέση με τη διαφορετικότητα. Ειδικότερα, στην Ελλάδα μόλις πρόσφατα η λογοτεχνία άρχισε να παρουσιάζει θέματα που θεωρούνται ταμπού όπως αυτό της αναπηρίας.

Παρατηρούμε πως σε παλαιότερες αναφορές της λογοτεχνίας στην αναπηρία υπήρχαν πολλά στερεότυπα και προκαταλήψεις. Οι άνθρωποι με ειδικές ανάγκες δηλαδή, παρουσιάζονται ως υπερήρωες, ως διαβολικά πλάσματα, ως άτομα που προκαλούν οίκτο και όχι ρεαλιστικά. Η σύγχρονη λογοτεχνία θέλει να ευαισθητοποιήσει την κοινωνία και να δώσει κίνητρα για αναθεώρηση τέτοιων αντιλήψεων.

Στη συγκεκριμένη εργασία, λοιπόν, θα μελετηθεί ο τρόπος που κάποιοι συγγραφείς μιλούν για την αναπηρία και για άτομα με αναπηρία αλλά, και οι τρόποι με τους οποίους θα μπορούσε η λογοτεχνία με το θέμα αυτό, να αξιοποιηθεί στην εκπαίδευση. Πιο αναλυτικά, θα εξετάσουμε με ποιον τρόπο παρουσιάζεται η κάθε αναπηρία (κώφωση, τύφλωση, νοητική καθυστέρηση, αυτισμός, κινητικές δυσκολίες), είτε από τους συγγραφείς χωρίς αναπηρία είτε από συγγραφείς που έχουν οι ίδιοι κάποια αναπηρία. Επιπλέον, θα γίνει εξέταση των σκοπών και κινήτρων των συγγραφέων. Καθώς, αντικείμενο μελέτης είναι λογοτεχνικά κείμενα, θεωρούμε απαραίτητο να χρησιμοποιήσουμε για την καλύτερη κατανόησή τους βασικές αρχές της αφηγηματολογίας, όπως την εστίαση. Παράλληλα θα γίνει περιγραφή της ψυχολογίας των ηρώων με αναπηρία. Ο λόγος της επιλογής του συγκεκριμένου θέματος είναι ότι τα άτομα με ειδικές ανάγκες έχουν αποτελέσει στόχο στερεοτυπικών και απαξιωτικών σχολίων περισσότερο από κάθε άλλη ομάδα.

Έτσι, είναι αναγκαία η εξέταση της αναφοράς σε άτομα με ειδικές ανάγκες προκειμένου να προωθηθεί η αλλαγή στάσεων και στερεοτυπικών αντιλήψεων με το πέρασμα του χρόνου.

Η εργασία αυτή είναι βασισμένη σε βιβλιογραφική ανασκόπηση και σε χρήση πηγών.

΄Β ΜΕΡΟΣ: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

β1. ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΑΝΑΠΗΡΙΑΣ

Συχνά το φαινόμενο της αναπηρίας, λόγω του πολυδιάστατου χαρακτήρα του, δημιουργεί σύγχυση στη διατύπωση ενός συγκεκριμένου ορισμού. Είναι γεγονός ότι

υπάρχει χρόνια αντιπαράθεση σχετικά με τον ορισμό της αναπηρίας. Η έννοια της αναπηρίας ορίζεται πολλές φορές διαφορετικά. Πιο συγκεκριμένα, η έννοια αυτή διαφέρει ανάλογα με το πλαίσιο στο οποίο εξετάζεται (κοινωνικό περιβάλλον, εργασιακό, ιατρικό) και ανάλογα με τα μοντέλα προσέγγισης που χρησιμοποιούνται. Στο πλαίσιο της ιατρικής επιστήμης, ο όρος αναπηρία χρησιμοποιείται σαν συνώνυμο της αρρώστιας και της μειονεξίας. Έτσι, δημιουργούνται στερεοτυπικές αντιλήψεις σχετικά με τις ικανότητες των ατόμων με αναπηρία συγκριτικά με τις ικανότητες ατόμων χωρίς αναπηρία. Για να κατανοήσουμε την αναπηρία θα πρέπει να την προσδιορίσουμε ως βιολογική κατάσταση ή ως κοινωνική κατάσταση. Η αναπηρία αποτελεί φυσικό μέρος της ανθρώπινης ύπαρξης και σε καμία περίπτωση δεν υποβιβάζει το δικαίωμα του ατόμου στη συμμετοχή και τη συνεισφορά του στην κοινωνία. Επιπλέον, διεθνώς η αναπηρία αναφέρεται στην έλλειψη συγκεκριμένων εμφανών αισθήσεων ή μελών του σώματος.

Σύμφωνα με την Παγκόσμια Οργάνωση Υγείας, άτομα με ειδικές ανάγκες θεωρούνται εκείνα που εμφανίζουν οποιαδήποτε σοβαρή μειονεξία που προκύπτει είτε από φυσική είτε από διανοητική βλάβη, ενώ η αναπηρία έχει τρεις διαστάσεις : το μειονέκτημα, την αναπηρία και το ελάττωμα. Σύμφωνα με τον Barnes (1992, Darke, 1999, σ.3) «το μειονέκτημα (impairment) αναφέρεται σε κάποιο ελαττωματικό άκρο, όργανο ή λειτουργία του σώματος, η αναπηρία (disability) ως αποτέλεσμα είναι η έλλειψη λειτουργικότητας και το ελάττωμα (handicap) σημαίνει περιορισμό στην καθημερινή ζωή, που προκύπτει από την αναπηρία».

Συμπεραίνουμε λοιπόν πως η αναπηρία καλύπτει τρεις επιμέρους διαστάσεις:

- Σωματικές δομές και λειτουργίες, π.χ. απώλεια ενός άκρου
- Ατομικές δραστηριότητες, π.χ. αυτοεξυπηρέτηση

- Συμμετοχή στην κοινωνία, π.χ. αποχή από κοινωνικές δραστηριότητες.

Ένας επιπλέον ορισμός από το συμβούλιο της ΕΟΚ αναφέρει πως «ο όρος άτομα με ειδικές ανάγκες περιλαμβάνει τα άτομα με σοβαρές ανεπάρκειες ή μειονεξίες που οφείλονται σε σωματικές και αισθητηριακές βλάβες, διανοητικές και ψυχικές, οι οποίες περιορίζουν ή αποκλείουν την εκτέλεση δραστηριότητας ή λειτουργίας, η οποία θεωρείται κανονική για έναν άνθρωπο. (Απόφαση Συμβουλίου 19/136/ΕΟΚ, Ε.Ε αριθ. L56 σ.30)

Παρόλα αυτά είναι εύκολα να παρατηρήσει κανείς πως οι ορισμοί αυτοί δεν έχουν συμβάλει στην αποσαφήνιση του όρου αναπηρία, αντιθέτως μάλιστα έχουν δημιουργήσει ακόμα περισσότερες στερεοτυπικές αντιλήψεις καθώς γίνεται έντονη αναφορά σε μειονεκτική θέση των ατόμων με αναπηρία και στον αποκλεισμό τους από δραστηριότητες.

Οι ορισμοί όμως, χρειάζονται μεγάλη προσοχή.

Πολλές μελέτες που έχουν ήδη γίνει πάνω στους ορισμούς έχουν διεξαχθεί από ανθρώπους που δε βιώνουν οι ίδιοι την αναπηρία στην καθημερινότητά τους. Το γεγονός αυτό έχει επηρεάσει άμεσα τις λύσεις που προτείνονται και συχνά χρησιμοποιούνται με τέτοιον τρόπο ώστε να διαιωνίζονται οι διακρίσεις εναντίον μας ,καθώς και να χάνονται πόροι σε μεγάλες κλίμακες. (Davis, 1986a,σελ2)

Στα πλαίσια αυτά, δημιουργήθηκαν διαφορετικά μοντέλα προκειμένου να γίνει μια προσέγγιση της έννοιας. Η αναπηρία λοιπόν προσεγγίζεται μέσα από διαφορετικές οπτικές. Οι κύριες προσεγγίσεις μπορούν να χωριστούν σε δυο κατηγορίες, αυτήν του ιατρικού μοντέλου κι αυτήν του κοινωνικού μοντέλου.

β2. Το ατομικό/ιατρικό μοντέλο προσέγγισης της αναπηρίας

Από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα μέχρι και τα τέλη της δεκαετίας του 1960, το ιατρικό μοντέλο προσέγγισης της αναπηρίας θεωρούνταν το κυρίαρχο. Το μοντέλο αυτό άσκησε σημαντικότερη επιρροή στη διαμόρφωση κοινωνικών αντιλήψεων και πολιτικών αλλά και ως επακόλουθο στις εκπαιδευτικές πρακτικές. Το ατομικό/ιατρικό μοντέλο προσεγγίζει την αναπηρία ως κάτι αντικειμενικό, ως μια αδιαμφισβήτητη πραγματικότητα που υφίσταται ανεξάρτητα από υποκειμενικές ερμηνείες. Ο άνθρωπος με αναπηρία δομείται ως ένα πραγματοποιημένο «αντικείμενο» της επιστήμης χωρίς ιστορικά σημαινόμενα και κοινωνικοπολιτική-πολιτισμική ταυτότητα (Bailey,1998 Bayliss,1998 Καραγιάννη,2009 Krokstad,2004). Σύμφωνα με αυτή την προσέγγιση, η αναπηρία έχει τις ρίζες της στη σωματική ανεπάρκεια, είναι συνώνυμη της «ασθένειας» και προσεγγίζεται ως θέμα καθαρά προσωπικό/ατομικό. Η περιγραφή της γίνεται αποκλειστικά με όρους φυσιολογίας και ενδογενών ελαττωμάτων τα οποία καθιστούν τους ανθρώπους με αναπηρία, ανίκανους να ενεργήσουν όπως οι υπόλοιποι άνθρωποι, χωρίς να λαμβάνονται ψυχολογικές ή κοινωνικές παράμετροι. Υπ'αυτό το πρίσμα οι άνθρωποι με αναπηρία παρουσιάζονται ως έρμια μιας τραγωδίας. Το ιατρικό μοντέλο έχει απορριφθεί από τα ίδια τα άτομα με αναπηρία καθώς όπως έχουν αναφέρει, έχει συμβάλει στην αποδυνάμωση της αυτοπεποίθησής τους και τους έχει οδηγήσει σε χαμηλή αυτοεκτίμηση, χαμηλή ποιότητα ζωής, φτώχη έως και ανύπαρκτη εκπαίδευση κι επομένως σε υψηλά επίπεδα ανεργίας τους. Παρατηρείται λοιπόν πως το μοντέλο αυτό έχει προκαλέσει και αυξήσει σε μεγάλο βαθμό τα στερεότυπα ,έχει αυξήσει τα συναισθήματα οίκτου, λύπης, φόβου για την «κακοτυχία» απέναντι στο πρόσωπο των ανθρώπων με αναπηρία. Για παράδειγμα, ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας στο αρχικό σύστημα ταξινόμησης που είχε συντάξει (International Classification of Impairment ,Disability and Handicap [IΨΙΔΗ] ,1980), έδινε έμφαση στην αδυναμία των ανάπηρων να λειτουργήσουν όπως οι υπόλοιποι κι αυτό οδηγούσε στην

μειονεκτική τους θέση ως προς την επιτέλεση ενός φυσιολογικού κοινωνικού ρόλου. Κατά αυτό το πρότυπο οι ανάπηροι είναι εξαρτημένα όντα και χρειάζονται θεραπεία και φροντίδα. Το ιατρικό μοντέλο λοιπόν, θεωρεί τον ανάπηρο ως κύριο υπεύθυνο την «μειονεξίας» του κι όχι την κοινωνία που δημιουργεί τα εμπόδια για μια ισότιμη ζωή.

β3. Κοινωνικό μοντέλο προσέγγισης της αναπηρίας

Στην αντίπερα όχθη του ιατρικού μοντέλου, βρίσκεται το κοινωνικό. Στην περίπτωση αυτή η αναπηρία παύει να θεωρείται μεμονωμένο και προσωπικό πρόβλημα αλλά θεωρείται πλέον κοινωνικό ζήτημα που δημιουργείται εξαιτίας πολιτικών πρακτικών αλλά και του περιβάλλοντος. Το κοινωνικό μοντέλο αναδείχθηκε ως δυναμική προσέγγιση στις αρχές του 1980 και άσκησε κριτική στο ιατρικό μοντέλο. Σηματοδοτεί την μετατόπιση από την ιατρικοποιημένη και εξατομικευμένη προσέγγιση της αναπηρίας στη θεώρησή της ως κοινωνική κατασκευή. Η παραπάνω στροφή προήλθε από τα ίδια τα άτομα με αναπηρία. Σύμφωνα με αυτό, το κοινωνικό μοντέλο, οι άνθρωποι με αναπηρία καθίστανται ανάπηροι από το ίδιο το κοινωνικό σύστημα, εξαιτίας των προκαταλήψεων και των περιορισμών που το ίδιο δημιουργεί. Πιο συγκεκριμένα, η αναπηρία προκαλείται από την αποτυχία της κοινωνίας να ανταποκριθεί στις ανάγκες των ατόμων με αναπηρία τόσο σε σχέση με την παροχή υπηρεσιών, όσο και με την οργάνωση της. Μια έννοια κλειδί για αυτό το μοντέλο είναι η *διαφορετικότητα* (Barnes, 1991). Οι πρωτεργάτες του κοινωνικού μοντέλου θεώρησαν πως η διαφορετικότητα είναι μια κοινωνική κατασκευή. Το πρόβλημα όμως ήταν πως η αποδοχή της διαφορετικότητας της σωματικής ανεπάρκειας είχε ήδη γίνει αντιληπτή με το ιατρικό μοντέλο ως ατομικό κι όχι κοινωνικό πρόβλημα. Επιπλέον, το κοινωνικό μοντέλο δεν αρνείται την αναπηρία, αλλά την τοποθετεί μέσα στην κοινωνία. Η αδυναμία της κοινωνίας προκαλεί την αναπηρία κι όχι οι όποιοι είδους

περιορισμοί. Ο Oliver προτείνει ότι η κοινωνία είναι εκείνη που πρέπει να αλλάξει κι όχι τα άτομα. Αυτή η αλλαγή θα πρέπει να είναι ένα μέρος της πολιτικής ενδυνάμωσης των ατόμων με αναπηρία.

Το κοινωνικό μοντέλο έχει κριθεί ως θετικό, καθώς, εστιάζει στον άνθρωπο κι όχι στην αναπηρία, εστιάζει στα εμπόδια που προκαλεί η ίδια η κοινωνία και το περιβάλλον και τα οποία αποκλείουν τα άτομα με αναπηρία από την κοινωνική τους ένταξη αναγκάζοντάς τους σε καταπίεση και διάκριση.

β4. Θεωρίες αναπηρίας

Το ζήτημα της αναπηρίας στο παρελθόν αντιμετωπιζονταν ουσιαστικά σαν ιατρικό ζήτημα και οι εμπειρίες των ατόμων με αναπηρία παρουσιάζονταν μέσα από ποικίλες διαδικασίες ψυχολογικής προσαρμογής. Γι' αυτό είναι επιτακτική ανάγκη να ασχοληθούν περισσότερο με το ζήτημα της αναπηρίας και οι άλλοι κλάδοι, όπως η κοινωνιολογία, η παιδαγωγική, η ιστορία, οι πολιτικές επιστήμες.

Η ιστορία έχει κατά ένα μεγάλο μέρος σιωπήσει κι όταν γίνεται αναφορά στα άτομα με αναπηρία είναι στα πλαίσια της ιστορίας της ιατρικής προόδου. Οι ανάπηροι, όπως αναφέρει και ο Michael Oliver χρειάζεται να δράσουν όπως ακριβώς έδρασαν και οι μαύροι και οι γυναίκες που ανακάλυψαν πως πρέπει να γράψουν οι ίδιοι για την ιστορία τους, προκειμένου να υπερασπιστούν τα δικαιώματά τους.

Είναι επικρατέστερη η λανθασμένη εντύπωση πως η προσαρμογή είναι μια διαδικασία κατά την οποία το άτομο θα πρέπει να συμβιβαστεί με την αναπηρία του κι όχι η κοινωνία να προσαρμοστεί στις διαφορετικές ανάγκες των ατόμων με αναπηρία. Είναι όμως γεγονός πως, όπως αναφέρεται και παραπάνω η αναπηρία δημιουργείται από την ίδια την κοινωνία, η οποία βάζει τα εμπόδια στη ζωή των ανθρώπων με αναπηρία και είναι αδύναμη να τους στηρίξει και να προσαρμοστεί και στις δικές τους ανάγκες.

Στην συγκεκριμένη εργασία έχει προτιμηθεί η χρήση του όρου «άτομα με αναπηρία» αντί του όρου «ανάπηροι» καθώς καταρχήν δηλώνει και διεκδικεί την αξία του ανθρώπου και στη συνέχεια η αναπηρία γίνεται ένα προσάρτημα. Η άποψη αυτή βρίσκει αντίθετο τον Michael Oliver, ο οποίος θεωρεί πως στην πραγματικότητα η αναπηρία δεν είναι στα άτομα απλά ένα προσάρτημα, αλλά είναι βασικό μέρος του εαυτού τους.

β5. Κουλτουρα και αναπηρία

Με την εμφάνιση του Ρομαντισμού άρχισε και η ενασχόληση με τους περιθωριακούς και αποκλεισμένους, οι τυφλοί, οι κωφοί έγιναν κεντρικοί ήρωες σε πολλά βιβλία όμως, θεωρούνταν από τους μη ανάπηρους, ξένοι, το απόλυτο άλλο. Μέσω του ρομαντισμού οι καλλιτέχνες μπόρεσαν να αποδώσουν τα συναισθήματά τους, επικεντρώθηκαν στον εσωτερικό τους κόσμο και την απαισιοδοξία που διέπνεε τη ζωή τους. χαρακτηριστική είναι και η έντονη αναφορά του καλλιτέχνη στο παρελθόν. Οι άνθρωποι με αναπηρίες έγιναν θύματα στερεοτύπων και τους αποδίδονταν μια εικόνα περισσότερο ή λιγότερο ανθρώπινη. Κατά τη διάρκεια του 20^{ου} αιώνα συνεχίζουν να σκιαγραφούνται σε μυθιστορήματα, εφημερίδες, τηλεόραση μη ρεαλιστικά.

Τα έργα τα οποία αναλύθηκαν είναι τα εξής :

- *Πάρα πολλή ευτυχία*, της Alice Munro
- *Η αδερφή μου*, του Σταύρου Ζουμπουλάκη
- *Μια αδερφούλα με ειδικές ανάγκες*, του Κλοντ Χέλφ
- *Είμαι ξεχωριστή*, της Jen Green
- *Το Κάτι Τι*, της Κάθριν Κειβ
- *Ιησούς Μπέτς*, του Φρεντ Μπερναρ

- *Ο Μαξ είναι σημαντικός*, της Laura Jafee
- *Μα τέλος πάντων*, της Ντίνας Παγιάση-Κατσούρη
- *Στην καρέκλα*, της Σοφίας Οικονομίδου

Γ' ΜΕΡΟΣ : ΑΝΑΛΥΣΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

Ενότητα γ1: ανάλυση λογοτεχνίας με θέμα ή ήρωες με αναπηρία

ΓΙΑ ΠΑΙΧΝΙΔΙ

Η συλλογή διηγημάτων *Πάρα Πολλή Ευτυχία* γράφτηκε από την Καναδέζα συγγραφέα Alice Munro (1931). Μεταφράστηκε στα ελληνικά από την Σοφία Σκουλικάρη και εκδόθηκε μαζί με το πρωτότυπο, το 2009 από το Μεταίχμιο.

Το βιβλίο αυτό αποτελείται από δέκα αυτόνομα διηγήματα που όμως συνδέονται. Η σύνδεση αυτή γίνεται αφού η συγγραφέας καταφέρνει να συνδυάσει διαφορετικές ιστορίες γυναικών συμπλέκοντας καταστάσεις και συναισθήματα, έχοντας όλες έναν κοινό παρανομαστή, τις δύσκολες καταστάσεις. Μέσα από το «πάρα πολλή ευτυχία» μας δίνεται η ευκαιρία να δούμε πώς οι ηρωίδες των διηγημάτων κατάφεραν να δεχθούν αλλά και να ξεπεράσουν τραγικές καταστάσεις που έζησαν.

Το διήγημα με το οποίο θα ασχοληθούμε στην προκειμένη εργασία είναι το «Για παιχνίδι». Στο συγκεκριμένο διήγημα ο αφηγητής είναι ομοδιηγητικός. Η κεντρική ηρωίδα που είναι και αφηγητής ονομάζεται Μαρλίν. Τα πρόσωπα της ιστορίας μας είναι η κεντρική ηρωίδα Μαρλίν, η παιδική της φίλη Σαρλίν, η μητέρα της Μαρλίν και ο «εχθρός» της Μαρλίν, η Βέρνα. Η Βέρνα απ' όσο μπορούμε να κατανοήσουμε μέσα από το κείμενο είναι ένα κορίτσι με ειδικές ανάγκες. Δεν αναφέρεται πουθενά ποια είναι ακριβώς η «ιδιαιτερότητα» της Βέρνας και ίσως αυτό γίνεται σκόπιμα προκειμένου να υπάρξει μια γενίκευση. Ίσως η συγγραφέας αφήνει να εννοηθεί πως η Βέρνα είχε νοητική καθυστέρηση.

Η αφήγηση ξεκινά με ένα flash back. Η αφηγήτρια ξεκινά να μιλά για τα παιδικά της χρόνια χωρίς να μας δίνει καμία πληροφορία για το σήμερα. Από τις πρώτες κι όλες σειρές βλέπουμε τη φράση «τι φρίκη», κάτι που μας προϊδεάζει για ένα τραγικό

γεγονός. Η αφηγήτρια ξεκινά να αναφέρεται στα παιδικά της χρόνια και, πιο συγκεκριμένα, σε κάποιες διακοπές στην κατασκήνωση που όπως καταλαβαίνουμε αργότερα της έμειναν χαραγμένες στη μνήμη για πάντα. Αρχικά, η Μαρλίν γύρω στα επτά της χρόνια αποφάσισε να πάει διακοπές στην κατασκήνωση όπου και γνώρισε την «αδερφή ψυχή» της, τη Σαρλίν. Οι δυο τους, όπως περιγράφεται, μοιάζαν καταπληκτικά, και από την πρώτη κιόλας μέρα έγινε η γνωριμία τους. Η συμπάθεια ήταν αμοιβαία και οι δυο τους άρχισαν να συζητούν τα πάντα. Μίλησαν για τις ομοιότητές τους, τις διαφορές τους, τόσο στην εμφάνιση όσο και στην ζωή τους. Η συζήτηση αυτή έφτασε σε γεγονότα που έζησαν και είδαν τα οποία τις ενόχλησαν και τις αηδίασαν. Η Σαρλίν ανέφερε σαν το πιο αηδιαστικό πράγμα που χει δει ποτέ της, μια ερωτική σκηνή του αδερφού της με τη σύντροφό του. Η Μαρλίν τότε, άρχισε να αφηγείται στη φίλη της μια κατάσταση που την ενοχλούσε. (Στο σημείο αυτό ξεκινά μια εγκιβωτισμένη αφήγηση, μέσω της οποίας μαθαίνουμε για την Βέρνα). Η Μαρλίν, έχοντας βρει αρκετά αηδιαστικό το προαναφερόμενο γεγονός, θέλει να γίνει ακόμα πιο υπερβολική από τη φίλη της για να της εγείρει το ενδιαφέρον και τον ενθουσιασμό. Έτσι, ξεκινά να μιλά για την παλιά της γειτονιά. Η Μαρλίν, ζούσε σε ένα σπίτι που ενωνόταν με των γειτόνων. Οι γείτονες αυτοί ήταν γιαγιά και εγγονή (κάτι για το οποίο λέει η αφηγήτρια πως δεν ήταν απολύτως σίγουρη). Η εγγονή ήταν η Βέρνα. Η Βέρνα ήταν ένα ψηλό κορίτσι, αδύνατο με μικρό κεφάλι όπως αναφέρει η αφηγήτρια.

Στο σημείο αυτό, χρειάζεται να αναφερθεί πως είναι δυνατόν να παρατηρήσουμε τους δυο διαφορετικούς τρόπους με τους οποίους η αφηγήτρια βλέπει τα πράγματα. Ο ένας τρόπος είναι, όπως τα θυμάται από την παιδική της ηλικία, με τις σκέψεις και τα συναισθήματα που είχε σαν παιδί. Αντίθετα όμως, ο δεύτερος τρόπος είναι αυτός με τον οποίον βλέπει τα πράγματα στο παρόν, όντας πια μια πετυχημένη ανθρωπολόγος. Η δουλειά της και η εκπαίδευσή της την βοήθησαν να καταλάβει πόσο λάθος ήταν

μέχρι τώρα που ενοχλούνταν από το διαφορετικό ή ακόμα και την αναπαραγωγή στερεοτύπων που εξέφραζε χωρίς να τα πολυσκέφεται. Πχ «ίσως εκείνη την εποχή-την εποχή δηλαδή που η Σαρλίν και εγώ ήμασταν στην κατασκήνωση- να τα λέγαμε *κούλικά* δίχως να το σκεφτόμαστε σαν προσβολή. Όπως και το *αράπης* και το *παζαρεύω σαν Εβραίος*» σελ.8. Από αυτό το σημείο κατανοούμε πως η αφηγήτρια έχει αναθεωρήσει τα πιστεύω της. Η αφήγηση προς τη φίλη της συνεχίζεται. Αναφέρει πως ποτέ δεν ένιωσε συμπάθεια για αυτό το κορίτσι « από την αρχή κι όλας ένιωσα την αποστροφή απέναντί της, σε αντίθεση με οτιδήποτε είχα νιώσει μέχρι τότε για οποιονδήποτε άλλον άνθρωπο». Λίγο παρακάτω, από την οπτική γωνία της ενηλίκου ανθρωπολόγου αναφέρεται στην άποψη της μητέρας της, η οποία συμπαθούσε τη Βέρνα δείχνοντας όμως πως χρειάζεται τον οίκτο « πως μπορείς να τη μισείς; Τι σου έκανε; Η καημένη». Εδώ λοιπόν, θα ήταν σκόπιμο να αναφέρουμε τον διαχωρισμό των δυο διαφορετικών ιδεολογιών που υπάρχουν στο κείμενο. Η αφηγήτρια ως παιδί κινείται στα πλαίσια της προσέγγισης του ιατρικού μοντέλου καθώς θεωρεί την Βέρνα υπεύθυνη για την αναπηρία της. Δεν μπορεί να δεχθεί τη διαφορετικότητα των ικανοτήτων και της συμπεριφοράς της Βέρνας και την κατηγορεί για όλα. Όπως το ιατρικό μοντέλο στηρίζει πως η αναπηρία είναι μια προσωπική τραγωδία και το άτομο οφείλει να προσαρμοστεί στην κοινωνία, έτσι και η Μαρλίν απαιτεί από τη Βέρνα να έχει μια συμπεριφορά όπως οι υπόλοιποι άνθρωποι με τους οποίους έρχεται σε επαφή. Οτιδήποτε ασύμβατο με την κοινή συμπεριφορά την ενοχλεί και την κάνει να μισεί το κορίτσι με ειδικές ανάγκες. Με βάση αυτή την προσέγγιση κινείται και η μητέρα της αφηγήτριας καθώς δεν αντιμετωπίζει τη Βέρνα ισότιμα αλλά σαν άνθρωπο κατώτερο, άξιο λύπησης κι όχι σεβασμού. Αντίθετα, η αφηγήτρια ως ενήλικας ενστερνίζεται το μοντέλο της κοινωνικής προσέγγισης. Κατακρίνει εμμέσως τη μητέρα της που δείχνει τον οίκτο της προς το κορίτσι και παράλληλα προσπαθεί να δικαιολογήσει τη δική της

θέση εφόσον ήταν αρκετά μικρή για να αντιληφθεί και να σεβαστεί τη διαφορετικότητα. «Τα παιδιά χρησιμοποιούν τη λέξη *μισώ* για να δηλώσουν πολλά και διάφορα πράγματα. Μπορεί να σημαίνει πως φοβούνται. Όχι πως νιώθουν ότι κινδυνεύουν να τους επιτεθούν-όπως ένιωθα εγώ για παράδειγμα. Αυτό που φοβούνται- ή που φοβόμουν εγώ στην περίπτωση της Βέρνα- δεν είναι τόσο η σωματική βλάβη όσο κάποιου είδους μαγανεία με σκοτεινή πρόθεση»: στο σημείο αυτό βλέπουμε μια ακόμα στερεοτυπική σκέψη για τους ανθρώπους με αναπηρία. Στην αντίληψη αυτή έχει βοηθήσει πολύ και η θρησκεία που απέδιδε την αναπηρία ή και ασθένειες ανεξήγητες σε κάτι το δαιμονικό και υπερφυσικό.

Η μητέρα της Μαρλίν, προκειμένου να εξηγήσει στην ίδια τι το διαφορετικό είχε το κορίτσι που έμενε δίπλα τους έλεγε «είναι μικρή για την ηλικία της». Η ενήλικη πλέον συγγραφέας χαρακτηρίζει ακατάλληλη την περιγραφή αυτή υποστηρίζοντας για ακόμα μια φορά πως η μητέρα της σκεφτόταν με βάση το ιατρικό μοντέλο προσέγγισης, «ένας έμμεσος και ακατάλληλος τρόπος να πει πως η Βέρνα δεν είχε μάθει ούτε να γράφει, ούτε να διαβάσει, ούτε να παίζει μπάλα και πως η φωνή της ήταν βραχνή και μονότονη και οι λέξεις διαχωρίζονταν, λες και κομμάτια της γλώσσας της της είχαν κάτσει στο λαιμό». Η περιγραφή αυτή είναι ρεαλιστικότερη και αντικειμενική, κάτι που στηρίζει το κοινωνικό μοντέλο, αν εξαιρέσουμε βέβαια την τελευταία φράση που θέλει να δώσει έμφαση στη δυσκολία που αντιμετώπιζε η Βέρνα στην ομιλία της. Η αφηγήτρια συνεχίζει την περιγραφή της και πάλι από την οπτική γωνία του παιδιού (ιατρικό μοντέλο), περιγράφει τη Βέρνα χωρίς να καταλαβαίνει τον ιδιαίτερο τρόπο της για κοινωνικοποίηση ο οποίος μάλιστα την ενοχλεί, «Ο τρόπος της να μπερδεύεται στα πόδια μου, χαλώντας τα μοναχικά παιχνίδια μου, ήταν μεγαλύτερου και όχι μικρότερου κοριτσιού. Όμως, ενός μεγαλύτερου κοριτσιού δίχως δεξιότητες, ούτε δικαιώματα, παρά μόνο με μια επίμονη αποφασιστικότητα και αδυναμία να καταλάβει πως είναι

ανεπιθύμητο». Στην επόμενη κιόλας σειρά του κειμένου παρεμβαίνει ο ενήλικός αφηγητής για να δικαιολογήσει την παιδική αυτή αντιμετώπιση «τα παιδιά βέβαια διακρίνονται για τον τερατώδη συντηρητισμό τους, για το πώς απωθεί μεμιάς ό,τι είναι εκκεντρικό, αντικανονικό, ανοικονόμητο». Στη συνέχεια, βλέπουμε ακόμα πιο έντονα τη στάση της μητέρας της, η οποία συμπαθούσε και λυπόταν τη Βέρνα εξαιτίας της αναπηρίας της κι αυτό είναι κάτι που παρήγαγε ακόμα μεγαλύτερο ρατσισμό «πώς μπορείς να κατηγορείς κάποιον για το πώς γεννήθηκε; Τι φταίει αυτή;», «ακόμα και οι μεγάλοι χαμογελούσαν με έναν συγκεκριμένο τρόπο, υπήρχε μια ασυγκράτητη ευχαρίστηση και μια δεδομένη ανωτερότητα, την οποία διέκρινα στον τρόπο που μιλούσαν για ανθρώπους *καθυστερημένους* ή λιγάκι *χαζούληδες*» στη χρήση των λέξεων αυτών βλέπουμε και πάλι το επικρατέστερο μοντέλο που ήταν το ιατρικό με βάση το οποίο η αναπηρία χαρακτηρίζει το άτομο.

Στη συνέχεια, η Μαρλίν αναφέρει πως η Βέρνα δεν πήγαινε σε γενικό σχολείο αλλά σε ειδικό, το οποίο μάλιστα απέκλειε την επαφή των μαθητών με αναπηρία με τα παιδιά του γενικού σχολείου που στεγάζονταν δίπλα. Μέσα από αυτό βλέπουμε την επικριτική στάση της ενήλικης συγγραφέα προς την κοινωνία η οποία παραγκώνιζε τα άτομα με αναπηρία αντί να προσπαθεί να αναδομηθεί έτσι ώστε να στηρίζει τα άτομα αυτά και να φροντίζει για την ένταξή τους στην ίδια, την κοινωνία: «την έβαλαν σε ειδική τάξη, σε ειδικό κτίριο, σε μια γωνιά στο χώρο του σχολείου» « υπήρχε μια περιφραγμένη γωνιά όπου έκαναν το διάλειμμά τους οι μαθητές που στεγάζονταν σε εκείνο το κτίριο».

Η περιγραφή του κοριτσιού στη φίλη της συνεχίζεται, δείχνοντας πόσο πολύ την ενοχλούσε η παρουσία της Βέρνας και η προσπάθειά της να έρθουν σε επαφή. Η Μαρλίν εξέφραζε το ενδιαφέρον της και την επιθυμία της να αναπτύξουν μια φιλία ως κάτι εμμονικό και άκρως ενοχλητικό «κάτι επίμονο, σαν την αγάπη και από τη δική

μου πλευρά το ένιωθα εντελώς σαν μίσος», εξακολουθεί να κατακρίνει και τον εαυτό της για αυτή της την συμπεριφορά «τι πρόβλημα είχα; Μη μολυνθώ, μην κολλήσω; Η Βέρνα ήταν αρκετά καθαρή και υγιής».

Κάπου εδώ η περιγραφή της «φρικτής» από την οπτική γωνία του παιδιού, γειτόνισσας φτάνει στο τέλος της. Οι μέρες στην κατασκήνωση περνούν ευχάριστα και τα δυο κορίτσια Σαρλίν και Μαρλίν, οι δίδυμες, όπως όλοι νόμιζαν, γίνονται ολοένα και καλύτερες φίλες. Ωσπου, δυο μέρες πριν το τέλος των διακοπών η Σαρλίν αναγνωρίζει ανάμεσα στα κορίτσια με αναπηρία που καταφθάνουν στην κατασκήνωση, τη Βέρνα. Τρέχοντας πάει να πληροφορήσει τη φίλη της για το «κακό» που την βρήκε. Για μια ακόμα φορά η φιλική διάθεση της Βέρνας εκφράζεται σαν εμμοτική καταδίωξη και από τις δυο φίλες. Η Σαρλίν βοηθά τη φίλη της να κρύβεται συνεχώς από το άγρυπνο βλέμμα της Βέρνας « δε μπορώ να την κοιτάξω, μου 'ρχεται εμετός», «πόσο να με καταδίωξε την υπόλοιπη μισή μέρα;» « ήμασταν πάντα σε επαγρύπνηση, λες και μας κυνηγούσαν, ή κυνηγούσαν εμένα»

Επιπλέον, αξίζει να σημειωθεί πως ακόμα και στην κατασκήνωση τα κορίτσια που είχαν κάποια αναπηρία ξεχώριζαν από τα υπόλοιπα κορίτσια, σαν να ήταν μια ξεχωριστή απομονωμένη κοινωνία « και όπως αποδείχθηκε, μια κοινότητα ειδικών- και δω ειδικές τι έλεγαν- είχαν έρθει να απολαύσουν το τελευταίο Σαββατοκύριακο»

Τα δυο κορίτσια κατάφερναν πολύ καλά να κρατούν την «ενοχλητική» και «εμμοτική» Βέρνα μακριά τους. Την τελευταία όμως μέρα, όλα τα κορίτσια πήγαν στη θάλασσα να αποχαιρετήσουν το καλοκαίρι. Εκεί, συνέβη το μοιραίο, το τραγικό αυτό γεγονός που προμήνυε η πρώτη φράση του κειμένου « τι φρίκη». Η Βέρνα είδε μέσα στη θάλασσα τη Μαρλίν και άρχισε να την πλησιάζει. Την ίδια ώρα όμως για κακή της τύχη η θάλασσα σήκωσε κύματα. Η Βέρνα πλησίασε αρκετά κοντά στα κορίτσια κι εκείνα

χωρίς καν να μιλήσουν, βούτηξαν το κεφάλι του «ενοχλητικού» κοριτσιού στη θάλασσα, μέχρι που άφησε και την τελευταία της πνοή. Η αντίδραση αυτή μας δείχνει πως κάποιοι άνθρωποι δεν έχουν μάθει να σέβονται το διαφορετικό, να αναγνωρίζουν τα ίδια ανθρώπινα δικαιώματα σε όλους, και προτιμούν να εξαλείψουν, να εξαφανίσουν οτιδήποτε τους ταράζει λόγω της διαφορετικότητάς τους. Οι δυο φίλες δε ξαναμίλησαν από τότε και προχώρησαν τις ζωές τους σα να μην έγινε ποτέ τίποτα. Άλλωστε, όταν ανακάλυψαν το πτώμα της Βέρνας και οι δυο είχαν φύγει από την κατασκήνωση με τους γονείς τους. Η συγγραφέας δεν ανέφερε ποτέ και σε κανέναν αυτό το τραγικό γεγονός. Όμως, μέσα της ήξερε πόσο μεγάλη αμαρτία ήταν και πόσο μεγάλο εμπόδιο για να προχωρήσει τη ζωή της και να αγαπήσει ανθρώπους. Έγινε ανθρωπολόγος προκειμένου να καταλάβει την αντίδραση της παιδικής της ηλικίας και όπως βλέπουμε μέσα από το κείμενο άλλαξε τις απόψεις της σχετικά με τη διαφορετικότητα. «αυτό που προσπαθούσα να ερευνήσω ήταν η στάση των ανθρώπων σε διάφορους πολιτισμούς- δεν τολμά κανείς να πει τη λέξη «πρωτόγονους» για να χαρακτηρίσει αυτούς τους πολιτισμούς απέναντι σε ανθρώπους που είναι διανοητικά ή σωματικά μοναδικοί. Οι λέξεις «λειψοί», «ανάπηροι», «καθυστερημένοι» είναι επίσης για πέταμα και προφανώς υπάρχει μια καλή αιτία- όχι μόνο γιατί λέξεις αυτού του είδους μπορεί να υποδουλώνουν μια στάση ανωτερότητας και τη συνήθη αγένεια, αλλά γιατί δεν του περιγράφουν πραγματικά».

Οι δυο παιδικές φίλες δεν κράτησαν καμία επαφή, μέχρι που ένα γράμμα από τη Σαρλίν έφτασε στα χέρια της Μαρλίν. Η Σαρλίν ήταν βαριά άρρωστη και ήθελε να δει την παλιά της φίλη. Η Μαρλίν απέφενγε να τη συναντήσει, ίσως επειδή θα της θύμιζε αυτό που χρόνια προσπαθούσε να ξεχάσει και για το οποίο προσπαθούσε να συγχωρέσει τον εαυτό της. Η Σαρλίν εκείνο που ήθελε ήταν να της φέρει η φίλη της έναν ιερέα,

ώστε να εξομολογηθεί, πριν φύγει από τη ζωή, κάτι που χρόνια ολόκληρα τη βασάνιζε, αυτόν το θάνατο του αθώου κοριτσιού.

Τέλος, το κείμενο αυτό μας προβληματίζει ιδιαίτερα λόγω του συνεχή αντίλογου ανάμεσα στα δυο μοντέλα προσέγγισης (ιατρικού και κοινωνικού) και τους δυο αφηγητές (παιδί αφηγητής – ενήλικας αφηγητής). Ο αντίλογος αυτός μας προβληματίζει σχετικά με δικές μας σκέψεις και συμπεριφορές όσον αφορά τα άτομα με αναπηρία. Η συγγραφέας σαν παιδί αντιμετώπιζε με μίσος τη διαφορετικότητα όμως μεγαλώνοντας κατάλαβε καλύτερα τα πράγματα, έμαθε να σέβεται το διαφορετικό, μάλιστα ασχολήθηκε και επαγγελματικά με αυτό και άλλαξε στάση ζωής υιοθετώντας το κοινωνικό μοντέλο, με βάση το οποίο η κοινωνία χρειάζεται να αλλάξει προκειμένου να καλύπτει τις ιδιαίτερες ανάγκες των ανθρώπων με αναπηρία.

Η ΑΔΕΡΦΗ ΜΟΥ

Το βιβλίο *Η Αδερφή Μου* γράφτηκε από τον Έλληνα συγγραφέα Σταύρο Ζουμπουλάκη (1953). Εκδόθηκε το 2012 από τις εκδόσεις ΠΟΛΙΣ.

Πρόκειται για μια αυτοβιογραφία. Ο συγγραφέας είναι ο ίδιος ο ομοδιηγητικός αφηγητής. Στο βιβλίο αυτό ο Σταύρος Ζουμπουλάκης παρουσιάζει τη ζωή της αδερφής του, μέσα από τη δική του ζωή, τα βιώματα και τα συναισθήματά του. Στο συγκεκριμένο βιβλίο, δε γίνεται λόγος για αναπηρία λόγω έλλειψης κάποιου άκρου, σωματικής ή διανοητικής βλάβης αλλά για μια νευρολογική ασθένεια, την επιληψία. Ο συγγραφέας δείχνει μέσα από το βιβλίο αυτό την αγάπη που είχε στην αδερφή του, η οποία έπασχε από επιληψία. Στο τέλος μάλιστα, γράφει πως σκοπός του ήταν να

συνδεθεί το όνομά του με αυτό της αδερφής του, και κάθε φορά που ο αναγνώστης θα συναντά το όνομά του, να σκέφτεται και την αδερφή του συγγραφέα.

Ο συγγραφέας ξεκινά την αφηγησή του από το παρελθόν. Από την πρώτη κιόλας σελίδα του βιβλίου ο αναγνώστης ενημερώνεται για το θάνατο της αδερφής, ενώ γίνεται παράλληλα και αναφορά σε κάποια αρρώστια, χωρίς όμως να εξηγείται για ποια ασθένεια πρόκειται. Έπειτα, ο συγγραφέας κάνει flash back στα παιδικά του χρόνια και μας μιλά για την οικογένειά του. Πρόκειται για μια οικογένεια βαθιά θρησκευόμενη, καθώς ο πατέρας είναι παπάς. Τα δυο παιδιά, ο συγγραφέας και η αδερφή του ήταν κι αυτά δεμμένα με τη θρησκεία και γι αυτό σε όλο το έργο υπάρχουν αποσπάσματα από θρησκευτικά βιβλία. Σε πολλά σημεία λοιπόν, παρατηρούνται ρομαντικά στοιχεία. Ο συγγραφέας αναφέρεται συνεχώς στο παρελθόν του και τονίζει τα συναισθήματά του. Σε όλο το κείμενο υπάρχει μια νότα λύπης και νοσταλγίας. Παράλληλα, γίνονται μεγάλες αναφορές στο θρησκευτικό στοιχείο βλέποντας την θρησκευτική κατάσταση της οικογένειας.

Ο συγγραφέας αρχίζει να μιλά για το πόσο χαρισματικό παιδί ήταν η αδερφή του. Πετύχαινε τα πάντα και ήταν καλή στο κάθε τι. Μέσα από τις περιγραφές αυτές, διακρίνουμε και μια παιδική ζήλεια εκ μέρους του συγγραφέα, ο οποίος ήταν μικρότερος και θεωρούσε καλό να έχει διαφορετικές προτιμήσεις από την αδερφή του προκειμένου να μην τον ταυτίζουν με εκείνη, ακόμα κι αν πολλές φορές αυτές οι διαφορετικές προτιμήσεις ήταν υποτιθέμενες. Η θετική περιγραφή της αδερφής σταματά απότομα όταν ο συγγραφέας ξεκινά να μιλά για την ασθένεια της αδερφής του «Αυτό το προικισμένο, ταλαντούχο, γεμάτο ζωντάνια κορίτσι χτυπήθηκε στα εφηβικά του χρόνια από επιληψία». Στην έκφραση αυτή παρατηρούμε έναν δραματικό

τόνο και από δω και πέρα ξεκινούν τα «βάσανα» της οικογένειας. Η αδερφή του συγγραφέα, η Γιούλα έχει έντονες επιληπτικές κρίσεις. Η οικογένεια όμως αποφασίζει να μη μιλήσει ποτέ για την ασθένεια της Γιούλας σε κανέναν. Από αυτό και μόνο μπορούμε να καταλάβουμε το φόβο της οικογένειας για τον στιγματισμό. Η κοινωνία είναι σκληρή απέναντι στα άτομα με ειδικές ανάγκες, με αναπηρία, με ασθένειες, με ιδιαίτερες σεξουαλικές προτιμήσεις. Έτσι λοιπόν, προκειμένου να μη παραγκωνισθούν, να μη γίνουν «περίγελος» αυτής της κοινωνίας που δεν έχει μάθει να σέβεται την διαφορετικότητα, αποφασίζουν να κρατήσουν την επιληψία της Γιούλας μυστική. « Η οικογένεια αποφάσισε να μη μιλήσει για την αρρώστια της Γιούλας σε κανέναν, ούτε στους στενούς συγγενείς», « η επιληψία της Γιούλας έγινε το οικογενειακό μυστικό μας», «ο πατέρας, που λάτρευε την κόρη του, δεν άντεχε να μιλήσει για την αρρώστια της, σχεδόν δεν την αποδεχόταν, δεν πρόφερε ποτέ τη λέξη «επιληψία», με την αποσιώπηση ήταν σαν να ξόρκιζε το κακό, η αρρώστια της κόρης του ήταν και μια δική του αποτυχία», «Ο κοινός πάντως, και για τους δυο, αυτής της απόκρυψης ήταν για να δείχνουμε και εμείς όπως οι άλλοι, αλλά και για να προστατευόμαστε από τη σκληρότητα και τη χαιρεκακία του κόσμου». Στο σημείο αυτό βλέπουμε έντονα την επικράτηση του ιατρικού μοντέλου. Πιο συγκεκριμένα, η επιληψία της κόρης θεωρείται μια προσωπική τραγωδία, η κοινωνία δε μπορεί να βοηθήσει σε τίποτα και γι' αυτό δεν θεωρείται απαραίτητο να μιλήσουν γι' αυτήν. Με βάση το ιατρικό αυτό μοντέλο ο άνθρωπος με οποιαδήποτε ιδιαιτερότητα έχει ανάγκη από τον οίκτο της κοινωνίας, έχει ανάγκη την άμεση φροντίδα, είναι εξαρτημένος από τους γύρω του επειδή «φταίει» ο ίδιος. Επιπλέον, στο ιατρικό μοντέλο τονίζεται έντονα η ασθένεια και δημιουργούνται στερεότυπα και προκαταλήψεις. Κυρίως τα παλαιότερα όταν μια ασθένεια δε μπορούσε να εξηγηθεί, χαρακτηριζόταν σαν κάτι δαιμονικό, σα

χτύπημα της μοίρας, σαν κατάρα «δεν πρόφερε ποτέ τη λέξη επιληψία, με την αποσιώπηση ήταν σαν να ξόρκιζε το κακό».

Ο κόσμος φαίνεται μέσα από το βιβλίο πως έχει μάθει να φέρεται χωρίς σεβασμό στους ανθρώπους με ιδιαιτερότητες και να τους δημιουργεί ανασφάλειες, ψυχολογικά προβλήματα και εμπόδια στη ζωή του. «Μου γυρίζουν πάντα τα άντερα διάφοροι αγέρωχοι προοδευτικοί που χλευάζουν αυτούς τους απελπισμένους ανθρώπους».

Ο συγγραφέας δε φαίνεται να υποστηρίζει το ιατρικό μοντέλο, αντίθετα τονίζει τη λανθασμένη θέση του στο παρελθόν, η οποία στηριζόταν στο συγκεκριμένο μοντέλο προσέγγισης και αναγνωρίζει αυτό το σφάλμα «θα περάσουν πολλά χρόνια ώσπου να μπορέσω να αντιδράσω σε αυτήν την κατάσταση μυστικότητας που μου είχε επιβληθεί αλλά στην οποία είχα και εγώ ο ίδιος συνεργήσει».

Στο βιβλίο υπερτονίζεται, και πιθανότατα εσκεμμένα η λέξη «αρρώστια» με σκοπό ο συγγραφέας να καταδείξει τον υποτιμητικό τρόπο για τον οποίον μιλούσαν αλλά και με τον οποίον συμπεριφέρονταν οι άνθρωποι σε άτομα με ειδικές ανάγκες «η αρρώστια αυτή μετέτρεψε τη σχέση μου μαζί της σε πεπρωμένο», «η οικογένεια αποφάσισε να μη μιλήσει για την αρρώστια της Γιούλας».

Είναι εύκολο να παρατηρήσει κανείς πως ο συγγραφέας στο παρελθόν φαίνεται να έχει διαφορετική αντιμετώπιση προς την αδερφή του εξαιτίας της επιληψίας. Δείχνει να τη λυπάται σαν να είναι ένας άνθρωπος που μειονεκτεί σε κάτι και δε θέλει να τη στενοχωρεί. Με αυτόν τον τρόπο μας δείχνει πώς ένιωθε για την αδερφή του, σαν να είναι ένα κατώτερο και απροστάτευτο όν, αδύναμο, που εξαρτάται η ζωή του από τους άλλους. Δεν παύει παράλληλα να ανησυχεί για την υγεία της, σε ακραίο μάλιστα βαθμό «όσο η αδερφή μου δε γίνεται καλά, όσο τα βάσανά της μεγαλώνουν, τόσο μεγαλώνει

και το δικό μου μαρτύριο», «αγανακτούσα και θύμωνα, αλλά δεν εκδήλωνα ποτέ το θυμό μου. Δε με άφηνε να το κάνω η αρρώστια της».

Παρόλα αυτά, η Γιούλα έδειξε σε όλους πως ήταν αρκετά πιο δυνατή από όσο νόμιζαν και έχτισε τη ζωή της όπως την ήθελε. Έδωσε εξετάσεις, πέρασε στη νομική την οποία αργότερα παράτησε για να γίνει ηθοποιός, και τα κατάφερε. Παντρεύτηκε δυο φορές και με το δεύτερο σύζυγό της έζησε μέχρι το θάνατό της. Όταν παντρεύτηκε, ένα μερίδιο ευθύνης έφυγε από τις πλάτες του αδερφού της και ανατέθηκε στο σύζυγό της, εφόσον τη θεωρούσαν ανήμπορη να ζήσει χωρίς τη βοήθεια κάποιου «ο άντρας αυτός την αγαπούσε, τη φρόντιζε, είχε αποδεχτεί την αρρώστια της, σήκωνε αγόγγυστα όλες τις ταλαιπωρίες που η αρρώστια αυτή συνεπαγόταν, είχε δεχτεί να μην αποκτήσει παιδιά, παρόλο που τα αγαπούσε πολύ».

Στη συνέχεια, βλέπουμε την ανατροπή της υποτιμητικής στάσης, καθώς όπως αναφέρεται, η Γιούλα ίσως αισθανόταν υποχρεωμένη και καταπιεζόταν σε ένα γάμο που δεν ήθελε. Όταν όμως αποφάσισε να χωρίσει έδειξε την δύναμή της και το θάρρος της, το οποίο αναγνωρίστηκε κι από τον αδερφό της «ένα άρρωστο κορίτσι αισθάνεται, χωρίς να το ομολογεί, ένα είδος ευγνωμοσύνης προς τον άντρα που την αγαπάει και τη θέλει, αποδεχόμενος την αρρώστια της, νιώθει ότι πρέπει να του το ανταποδώσει», και η ανατροπή, το απροσδόκητο, «Αναφέρω όμως εδώ τον χωρισμό αυτό προς τιμήν της αδερφής μου, γιατί ήταν μια πράξη τόλμης και τιμιότητας. Πολύ λίγες γυναίκες στην κατάστασή της θα το τολμούσαν. Η Γιούλα είχε κότσια».

Από το σημείο αυτό και έπειτα, ο συγγραφέας αναθεωρεί και δε βλέπει στο πρόσωπο της αδερφής του ένα άρρωστο άνθρωπο, αλλά μια γυναίκα γεμάτη ζωντάνια, δύναμη και χαρά που το μόνο που την εμποδίζει είναι η αδυναμία της κοινωνίας να δεχθεί το διαφορετικό (κοινωνικό μοντέλο) «όσοι κρίνουν εξωτερικά μετράνε πόσα πρόσφερε ο

άντρας της-και ήταν πολλά- στην αδερφή μου. Όσοι μπορούν να βλέπουν καλύτερα ξέρουν ότι η αδερφή μου του έδωσε πάρα πολλά».

Στη συνέχεια, η Γιούλα λόγω της μη αποδοχής της ασθένειάς της από τους άλλους θέλησε να πιστέψει σε ψεύτικες ελπίδες, πως δεν έχει επιληψία άλλα ψυχολογικά προβλήματα. Έτσι, θα ένιωθε λιγότερο διαφορετική από τους γύρω της και θα αυξανόταν η αυτοπεποίθησή της «παίρνει έτσι σιγά σιγά τον δρόμο προς την ψυχανάλυση. Είχε ανάγκη να το πιστέψει αυτό: δεν έχω επιληψία, δεν είμαι σημαδεμένη από τη μοίρα, έχω και εγώ ψυχολογικά προβλήματα, όπως τόσοι και τόσοι». Έπειτα όμως από μια δυνατή κρίση που πέρασε συνέχισε κανονικά τη φαρμακευτική αγωγή για την επιληψία. Στα εξήντα της χρόνια πέθανε από καρκίνο. Μέχρι τότε όμως έζησε διατηρώντας το χαμόγελο στα χείλη της και εξασφαλίζοντας την προσωπική της ευτυχία. Στο τέλος λοιπόν του βιβλίου, ο συγγραφέας αναφέρει πως τελικά η αδερφή του ήταν πιο δυνατή ακόμη και από αυτόν, ήταν πάντοτε χαρούμενη και του έμαθε τι σημαίνει η αγάπη. «Αγαπημένοι φίλοι με βοήθησαν να δω κάτι που ήταν ολοφάνερο αλλά εγώ, τυφλωμένος από τον πόνο, δεν έβλεπα, ότι δηλαδή η αδερφή μου, παρά την αρρώστια της, δεν ήταν διόλου ένας δυστυχισμένος άνθρωπος». Γι' αυτό δε θα τη ξεχάσει ποτέ και γράφοντας αυτό το βιβλίο προσπαθεί να μείνει αξέχαστη στους αναγνώστες και η ίδια η Γιούλα.

Ενότητα γ2: παιδική λογοτεχνία

**ΜΙΑ ΑΔΕΡΦΟΥΛΑ ΜΕ ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ
ΚΛΟΝΤ ΧΕΛΦΤ**

Το παραμύθι *Μια αδερφούλα με ειδικές ανάγκες* είναι ένα παραμύθι που αναφέρεται σε ένα παιδί με σύνδρομο down. Η συγγραφέας είναι η Κλόντ Χέλφτ. Το παραμύθι εκδόθηκε το 2000 ενώ στην ελληνική κυκλοφορία βγήκε το 2003 μεταφρασμένο από την Βιτώ Αγγελοπούλου από τις εκδόσεις «ΑΓΚΥΡΑ». Στο συγκεκριμένο παραμύθι ο αφηγητής είναι ετεροδιηγητικός και η εστίαση εξωτερική, με αυτόν τον τρόπο η συγγραφέας δείχνει πως όσα γράφει είναι αντικειμενικά. Στην πραγματικότητα όμως, υπάρχει μια υφέρπουσα ιδεολογία και ως εκ τούτου αόρατη, η οποία παράγει στερεότυπα και προκαταλήψεις σε βάρος των ατόμων με αναπηρία. Επομένως, η ίδια η μορφή του κειμένου είναι φορέας ιδεολογίας. Η συγγραφέας αποστασιοποιείται όμως περνά μηνύματα αντίθετα με αυτά που αναφέρει στο τέλος. Αναλυτικότερα, αναφέρει στο τέλος πως το παραμύθι γράφτηκε προκειμένου να περιοριστεί ο ρατσισμός στα άτομα με αναπηρίες και να γίνει κατανοητή η καθημερινή τους ζωή, είναι εύκολο όμως να παρατηρήσει κανείς πως δηλώνεται το αντίθετο εφόσον η ζωή του παιδιού με σύνδρομο down παρουσιάζεται μη ρεαλιστικά και αποδίδοντας ευθύνη στο ίδιο το άτομο για την αναπηρία του.

Αρχικά, το παραμύθι έχει ως κεντρική ηρωίδα τη Νέλλη, ένα κορίτσι που γεννήθηκε με σύνδρομο down/ τρισωμία 21. Στο κείμενο εκτυλίσσεται ολόκληρη η ζωή της Νέλλη. Η γέννηση, η γνωριμία της με τον μεγαλύτερο αδερφό της, η εξέλιξή της. Η Νέλλη μεγαλώνει, παίζει, πηγαίνει στο σχολείο όπου κάνει φίλους, έχει όμως και κάποιους που της δημιουργούν προβλήματα και την κοροϊδεύουν. Οι γονείς της είναι καλοί και προσπαθούν να κάνουν το καλύτερο για αυτήν παίρνοντας πληροφορίες για το σύνδρομο της και από άλλους γονείς που έχουν παιδιά με τρισωμία 21. Αργότερα, στην εφηβεία της, πηγαίνει σε ειδικό σχολείο και αποκτά ένα ακόμα αδερφάκι. Η Νέλλη αντιμετωπίζεται πολλές φορές σαν κάτι ξένο και διαφορετικό και εξαιτίας αυτού κάποιοι δείχνουν να ενοχλούνται, αυτοί είναι είτε κάποιοι συμμαθητές της στο σχολείο

που δεν αποδέχονται την διαφορετικότητα είτε ακόμα και κάποιοι γονείς συμμαθητών που δεν θέλουν να έχουν τα παιδιά τους στην τάξη τη Νέλλη « οι άλλοι γονείς μπορεί να ενοχληθούν» από αυτή την αναφορά μας είναι δυνατόν να κατανοήσουμε πως ο συγγραφέας δείχνει σαν κάτι αναμενόμενο την αντίρρηση του σχολείου στην αποδοχή ενός παιδιού με αναπηρία .

Από τις πρώτες κι όλες σελίδες βλέπουμε πως ο συγγραφέας αναφέρει πως η ηρωίδα του «μειονεκτεί» σε κάτι κι αυτό λόγω του συνδρόμου της. Το παραμύθι ξεκινά με την απογοήτευση της οικογένειας από τη γέννηση της Νέλλης που έχει σύνδρομο Down. Ο γιατρός προσπαθεί να καθησυχάσει τους γονείς και να τους «παρηγορήσει» για το «κακό» που τους βρήκε. Ο ίδιος ο γιατρός αναφέρει το συγκεκριμένο σύνδρομο ως μειονέκτημα « - όχι, όχι, θα ζήσει, λέει ο γιατρός πιάνοντας το χέρι της. Θα ζήσει και με αυτό το μειονέκτημα, θα μεγαλώσει, θα εξελιχθεί.». Η λέξη αυτή θα χρησιμοποιηθεί κατά κόρον μέσα στο κείμενο. Για παράδειγμα, « έχει ένα μειονέκτημα που το λένε τρισωμία 21» , « ξέρεις Αλέξη, το μειονέκτημα που έχει η αδερφούλα σου ,μπορεί να της κάνει τη ζωή δύσκολη», «ο Λάκης εργάζεται ως επιμελητής σε ένα ειδικό σχολείο , όπου φοιτούνε παιδιά 6-8 χρονών, που κι αυτά επίσης, έχουν μειονεκτικότητες».

Επιπλέον, μπορούμε να καταλάβουμε απ την αρχή , με βάση ποιό μοντέλο προσέγγισης της αναπηρίας έχει γραφτεί το παραμύθι. Αυτό είναι, το ιατρικό μοντέλο, καθώς, βλέπουμε πως το σύνδρομο Down παρουσιάζεται σαν ασθένεια, την οποία θα μπορέσει να βοηθήσει μόνο η ιατρική. «Έχει ανάγκη από αγάπη, όπως όλα τα παιδιά, και επίσης έχει ανάγκη από ιδιαίτερες φροντίδες, που αυτές ξέρει να τις παρέχει στην εποχή μας η ιατρική επιστήμη», « ο αδερφός της θέλει να γίνει γιατρός γιατί κι αυτός έχει μεγάλη επιθυμία να τσακίσει αυτό το παραπανίσιο χρωμόσωμα , ανακαλύπτοντας γιατί σχηματίζεται και πως μπορούνε να το εμποδίσουν», «- Είναι παράξενη, έχει μια αρρώστια».

Ακόμη , μέσα στο παραμύθι φαίνεται να ευθύνεται το άτομο για την αναπηρία του, η ευθύνη εξολοκλήρου βαραίνει το άτομο με αναπηρία για όσα δεν μπορεί να κάνει, και καθόλου την κοινωνία. Αυτή η αντίληψη κυριαρχεί στο ιατρικό μοντέλο όπου η αναπηρία είναι μια ασθένεια, ένα προσωπικό πρόβλημα του ατόμου με αναπηρία, που πολλές φορές τον καθιστά ανίκανο να κάνει ο,τι κάνει κι ένα άτομο χωρίς αναπηρία. Στο ιατρικό μοντέλο ο άνθρωπος με αναπηρία είναι αυτός που οφείλει να προσαρμόζεται στην κοινωνία. Η αναπηρία αντιμετωπίζεται σαν προσωπική τραγωδία. Στην πραγματικότητα όμως, (βάση κοινωνικού μοντέλου) η αναπηρία δημιουργείται από την ίδια την κοινωνία που δεν είναι ικανή να καλύψει τις ιδιαίτερες ανάγκες των ανθρώπων με αναπηρία και απαιτεί την ομαλοποίησή τους. η ομαλοποίηση όμως θα πρέπει να εστιάζεται στις δομές της κοινωνίας, πως δηλαδή θα γίνουν οι δομές πιο προσβάσιμες στο άτομο. Η μητέρα εξηγεί στο μεγαλύτερο παιδί πως το σύνδρομο της Νέλλη θα της δυσκολεύει τη ζωή , χωρίς να κάνει καμία αναφορά στην κοινωνία η οποία πρέπει να στηρίζει τις ιδιαίτερες ανάγκες των ατόμων με αναπηρία. «- Ξέρεις, Αλέξη ,το μειονέκτημα που έχει η αδερφούλα σου, μπορεί να της κάνει τη ζωή δύσκολη» «είναι μια ατυχία, μια κακή διαμόρφωση ενός χρωμοσώματος..», «έχει μια αρρώστια» το σύνδρομο down δεν είναι αρρώστια δεδομένου μάλιστα ότι τα άτομα δεν υποφέρουν από αυτό. «ίσως, μάλιστα, να πηγαίνει πότε-πότε και στο νηπιακό σταθμό» κάτι που για τα υπόλοιπα παιδιά ανήκει στην καθημερινότητά τους για τη Νέλλη δεν αναφέρεται με βεβαιότητα. «Ασφαλώς, όμως, πρέπει να ασχολούμαστε πολύ μαζί της. Οι δυνατότητές μας είναι περιορισμένες» αυτός είναι ο λόγος που λέει μια δασκάλα στη μητέρα της Νέλλης για τον οποίο δε μπορεί να τη δεχτεί στην τάξη. Κι έτσι, βλέπουμε την προαναφερόμενη αδυναμία της κοινωνίας να αντιμετωπίσει αξιότιμα τα άτομα με αναπηρία. Για παράδειγμα, θα μπορούσε η κοινωνία να θεωρεί δεδομένη την επαρκή γνώση ειδικής αγωγής από δασκάλους γενικής παιδείας ώστε

κανένα παιδί να μην αποκλείεται από τη γενική εκπαίδευση, ή ακόμα και να παρέχονται ευκολότερα συνοδοί στη γενική εκπαίδευση. Στο παραμύθι βλέπουμε ότι ακόμα και στο γενικό σχολείο που γίνεται αργότερα δεκτή η Νέλλη δεν έχει βοήθεια για την παρακολούθηση του μαθήματος και απλά παρατηρεί τους συμμαθητές της « η Νέλλη κάθισε κοντά στην Κιμ, που έβαζε τις φωτογραφίες μπροστά της, σε μια σειρά», «της Νέλλης, της φάνηκε ότι τα παιδιά έκαναν πολλή ώρα να κολλάνε τις φωτογραφίες στη σωστή σειρά. Βαρέθηκε»

Στο συγκεκριμένο παραμύθι δεν έχουν αποφευχθεί τα στερεότυπα με βάση τα οποία γράφονταν και παλαιότερα κείμενα για άτομα με αναπηρία. Πιο συγκεκριμένα, αποδίδονται στα άτομα με αναπηρία υπερφυσικές και μαγικές ικανότητες (μη ρεαλιστική οπτική) « εσύ έχεις χέρια μαγικά , αγάπη μου, της λέει». Τα στερεότυπα συνεχίζονται και με την θεώρηση της αναπηρίας ως κακοτυχία ή κατάρα «είναι μια ατυχία, μια κακή διαμόρφωση ενός χρωμοσώματος τη στιγμή της σύλληψης»

Τέλος, στο κλείσιμο του παραμυθιού βλέπουμε πως η Νέλλη μεγαλώνοντας φεύγει από το γενικό σχολείο και πηγαίνει στο ειδικό. Αυτό, είναι κάτι που δε βοηθά στην προώθηση της αντίληψης πως η ένταξη σε γενικό σχολείο βοηθά στην κοινωνικοποίηση και τα παιδιά με αναπηρίες αλλά και τα παιδιά χωρίς αναπηρίες.

ΕΙΜΑΙ ΞΕΧΩΡΙΣΤΗ

JEN GREEN

Το παραμύθι *Είμαι Ξεχωριστή* γράφτηκε από τη Βρετανή συγγραφέα Jen Green(1955) και εκδόθηκε το 1999. Η μετάφραση έγινε από την Ευγενία Κολυδά και εκδόθηκε το 2004 από τις εκδόσεις ΜΟΝΤΕΡΝΟΙ ΚΑΙΡΟΙ.

Το συγκεκριμένο παραμύθι απευθύνεται κυρίως σε παιδιά μικρότερης ηλικίας. Ωστόσο, είναι ένα παραμύθι που θα ήταν καλό να το διαβάσουν τόσο τα παιδιά με κάποια αναπηρία, όσο και τα τυπικώς αναπτυσσόμενα παιδιά. Το λεξιλόγιο που χρησιμοποιείται είναι πολύ απλό για την κατανόησή του από τα μικρά παιδιά. Τα κείμενα είναι μικρά και συμπληρώνονται από απλή εικονογράφηση.

Αρχικά, το παραμύθι έχει ως κύριο ήρωά του την Ελένη. Η Ελένη είναι ένα μικρό κορίτσι με κινητικές δυσκολίες, στο κείμενο αυτό μας παρουσιάζει τον εαυτό της. Η ηρωίδα μας μετακινείται με το αμαξίδιό της. Η Ελένη στην αρχή του παραμυθιού μας μιλά για τα συναισθήματά της. Νιώθει πως είναι κι αυτή ξεχωριστή και διαφορετικοί όπως όλα τα παιδιά και δεν υστερεί σε τίποτα. Η Ελένη στην παρουσίασή της μας μιλά για όλα αυτά που αγαπά. Αγαπά τη μουσική όπως πάρα πολλά παιδιά, παίζει φλογέρα, αγαπά πολύ τα ζώα, όπως τα περισσότερα παιδιά της ηλικίας της. Στη συνέχεια, γίνεται αναφορά στους φίλους της Ελένης. Μια από τις φίλες της Ελένης, η Ιωάννα έχει προβλήματα όρασης, όμως είναι πολύ καλή μαθήτρια, επίσης έχει ένα μηχάνημα με το οποίο κάνει πράξεις κι εκείνο μιλά, έτσι τη βοηθά όταν αντιμετωπίζει δυσκολία σε κάποιες πράξεις. Ο δεύτερος φίλος είναι ο Γιώργος, ένα παιδί με κώφωση. Ο Γιώργος είναι πρωταθλητής στην κολύμβηση. Ο Γιώργος έχει ένα ειδικό ακουστικό που τον βοηθά να ακούει τους γύρω του. Παρακάτω, η Ελένη εκφράζει την αγανάκτησή της από τα βλέμματα μερικών ανθρώπων που δεν έχουν μάθει να σέβονται τη διαφορετικότητα «όταν ο κόσμος με κοιτάζει ή με δείχνει με το δάχτυλο, εγω ντρέπομαι». Στο σημείο αυτό τίγεται το κοινωνικό πρόβλημα του ρατσισμού σε βάρος των "διαφορετικών" ανθρώπων. Πολλές φορές οι άνθρωποι πιστεύουν πως τα άτομα με κάποια αναπηρία μειονεκτούν σε κάτι, πως δεν έχουν τις ίδιες δυνατότητες, πως δεν έχουν τα ίδια δικαιώματα και πως έχουν ανάγκη από οίκτο. Το φαινόμενο αυτό, ειδικά στις μέρες μας είναι κάτι πολύ λυπηρό καθώς τα άτομα με αναπηρία πρέπει να

προσεγγίζονται με βάση το κοινωνικό μοντέλο. Πιο συγκεκριμένα, να γίνεται αντιληπτό πως η ίδια η κοινωνία και η δομή της πολλές φορές είναι αυτές που απομονώνουν τα άτομα με αναπηρίες και τα εμποδίζουν να συμμετέχουν σε οτιδήποτε συμμετέχουν και τα άτομα χωρίς αναπηρίες. Το φαινόμενο αυτό του ρατσισμού και της διάκρισης θα λέγαμε ότι είναι εμφανή και σε άλλα σημεία του παραμυθιού «μερικές φορές νομίζω ότι με φοβούνται επειδή είμαι διαφορετική από αυτούς», «όταν οι άνθρωποι μιλάνε στην Ιωάννα σα να μην καταλαβαίνει, στενοχωριέται», «όταν οι μεγάλοι με αγνοούν και μιλάνε στη μαμά μου λες και εγώ δεν υπάρχω, θυμώνω».

Στη συνέχεια, η Ελένη αφηγείται κάτι που έγινε πριν μερικές ημέρες «την περασμένη βδομάδα που έπαιξα με τους φίλους μου, έβαλα γκολ», στο σημείο αυτό βλέπουμε πως τα άτομα με αναπηρία μπορούν κι εκείνα να συμμετέχουν στο παιχνίδι και μάλιστα να τα πηγαίνουν πολύ καλά, αντίθετα με την άποψη μερικών ανθρώπων που νομίζουν ότι λόγω της αναπηρίας αδυνατούν να καταφέρουν αυτό που θέλουν.

Ένα ακόμα ζήτημα που θίγεται στο κείμενο, είναι η προαναφερόμενη δομή της κοινωνίας, και πιο συγκεκριμένα η πρόσβαση ατόμων με αναπηρία σε κάποιους χώρους όπως το σχολείο «όταν ένα κτίριο έχει πολλές σκάλες που δε μπορώ να τις ανέβω νιώθω ότι με βάζουν στην άκρη». Αυτή είναι και η ιδεολογία του κοινωνικού μοντέλου που θεωρεί πως η αναπηρία είναι η αδυναμία της κοινωνίας να στηρίξει τα άτομα με ειδικές ανάγκες. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, αναφέρεται το εμπόδιο που κατασκευάζει η κοινωνία στα άτομα αυτά όταν δεν έχει προνοήσει για ράμπες και ασανσέρ.

Η ηρωίδα του παραμυθιού επίσης, αναφέρεται στο καινούριο αθλητικό κέντρο, με σκοπό να τονιστεί η αντίθεση σε αυτό και στο προηγούμενο κτίριο. Το νέο αθλητικό

κέντρο έχει τις κατάλληλες δομές ώστε να μπορούν να συχνάζουν άνθρωποι με αναπηρία, και μη.

Τέλος, γίνεται αναφορά σε πολλούς γνωστούς και φίλους της Ελένης που έχουν κάποια αναπηρία, όμως εξακολουθούν να ζουν τη ζωή τους όπως ο καθένας. Αξίζει μάλιστα να σημειωθεί η τελευταία φράση του κειμένου «ο καθένας μας είναι ξεχωριστός, όπως κι εγώ». Με αυτή την τελευταία πρόταση τα παιδιά κατανοούν ακόμα καλύτερα πως δεν πρέπει να υποτιμούμαι το διαφορετικό, αντιθέτως να το σεβόμαστε και να το θαυμάζουμε καθώς όλοι είμαστε ικανοί, ο καθένας με τον δικό τους ξεχωριστό τρόπο και χρόνο.

ΤΟ ΚΑΤΙ ΤΙ ΚΑΘΡΙΝ ΚΕΙΒ

Το παραμύθι *Το Κάτι Τι* γράφτηκε από τη συγγραφέα Κάθριν Κέιβ, εκδόθηκε το 1994 στο Λονδίνο, μεταφράστηκε από την Τουρκολιά-Κυδωνιέως Ρένια, ελληνική έκδοση 1997 από τις εκδόσεις ΠΑΤΑΚΗ. Εικονογράφηση Κρις Ρίντελ.

Το συγκεκριμένο παραμύθι θίγει με καυστικά απλό τρόπο αλλά πολύ αληθινό, το ζήτημα της διαφορετικότητας. Πρόκειται για ένα παραμύθι κατάλληλο για παιδιά μικρής ηλικίας, προκειμένου να κατανοήσουν την έννοια «διαφορετικότητα» αλλά και να τη σέβονται. Η ζωντανή εικονογράφηση του βιβλίου βοηθά τα μικρά παιδιά να κατανοήσουν ακόμα καλύτερα το κείμενο το οποίο από μόνο του είναι εύκολα, με απλό λεξιλόγιο.

Ο κεντρικός ήρωας της ιστορίας είναι το κάτι τι. Στο κάτι τι δεν προσδιορίζονται συγκεκριμένα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά κι αυτό βοηθά στο να φανταστεί από μόνος του ο αναγνώστης τη διαφορετικότητα. Πιο συγκεκριμένα, το κείμενο μιλά για τη

διαφορετικότητα χωρίς όμως να την αναλύει, έτσι, μπορεί να είναι κάποια μορφή αναπηρίας, κάποια πολιτισμική διαφορά, φυλετική ή οποιοδήποτε είδους διαφορετικότητα.

Από το όνομα και μόνο του κεντρικού ήρωα γίνεται αντιληπτό ότι πρόκειται για κάποιον διαφορετικό καθώς μάλιστα με τη λέξη «Άλλο» προσδιορίζεται κάτι διαφορετικό από το «εμείς», κάτι που δε μοιάζει με εμάς, κάτι ξένο. Με τη λέξη «Κάτι» δηλώνεται πως πρόκειται για κάτι απροσδιόριστο. Όπως προαναφέρθηκε, η ιστορία αυτή είναι απλή όμως πολύ αληθινή. Η ιστορία ξεκινά με την εικόνα ενός σπιτιού πάνω σε έναν ψιλό λόφο, μακριά από τα υπόλοιπα σπίτια. Η εικόνα αυτή συνοδεύεται από ένα μικρό κείμενο το οποίο μιλά για τη ζωή του Κάτι Τι στο σπίτι εκείνο. Ο ήρωας ζει μόνος του και μακριά από τους υπόλοιπους. Σε αυτό το κομμάτι μπορούμε να πούμε πως ασκείται κριτική για τον παραγκωνισμό που βιώνουν τα άτομα με οποιαδήποτε ετερότητα, από την ίδια την κοινωνία.

Ο κεντρικός ήρωας του παραμυθιού δεν είχε καν όνομα, όλοι τον φώναζαν Κάτι Τι και για το λόγο αυτό νόμιζε πως έτσι είναι το όνομά του. Όταν εκείνο πήγαινε κοντά στα άλλα πλάσματα (στην εικονογράφηση φαίνονται διάφορα ζώα), τον έδιωχναν και του έλεγαν πως δε μπορεί να μείνει μαζί τους επειδή είναι διαφορετικός. Στο σημείο αυτό, φαίνεται η σκληρότητα των ανθρώπων, η μηδενική αποδοχή του διαφορετικού. «Αχ, δεν είσαι σαν κι εμάς. Είσαι κάτι άλλο. Δεν μπορείς να μείνεις μαζί μας». Στη συνέχεια, το Κάτι Τι δείχνει να προσπαθεί να μοιάσει στους άλλους, να κάνει πράγματα που κάνουν και οι άλλοι, χωρίς να τον νοιάζει αν θα χάσει τα δικά του ιδιαίτερα χαρακτηριστικά. Αυτή είναι μια παγίδα στην οποία πέφτουν οι περισσότεροι άνθρωποι, προτιμούν να χάσουν την ταυτότητά τους, τον εαυτό τους, προκειμένου να αφομοιωθούν και να γίνουν αποδεκτοί από τους γύρω τους.

Παρόλα αυτά ο Κάτι Τι προσπαθούσε άδικα , αφού ότι κι αν έκανε το έκανε εντελώς διαφορετικά. Έτσι, έφυγε κατατρεγμένο για μια ακόμη φορά « Δεν είναι η θέση σου εδώ. Δεν είσαι σαν κι εμάς. Είσαι κάτι άλλο»

Στη συνέχεια όμως, εμφανίζεται στο σπίτι του, ένας άλλος χαρακτήρας, ο Κάτιτι. Ο Κάτιτι εμφανίζεται κι αυτός ως κάτι διαφορετικό χωρίς όμως κάποιο σαφέστερο χαρακτηριστικό. Παρά την αρχική επιφύλαξη του Κάτι Τι, ο Κάτιτι μπαίνει στο σπίτι και οι δυο τους αρχίζουν να κάνουν παρέα αφού ο Κάτιτι εξήγησε πως ταιριάζουν διότι είναι και οι δυο διαφορετικοί « Είδες λοιπόν; Φώναξε το πλασματάκι. Είμαι σαν κι εσένα! Είσαι κάτι άλλο, κι εγώ το ίδιο είμαι!». Ο Κάτι Άλλο στην αρχή διαφώνησε καθώς τίποτα στην εμφάνισή του δε θύμιζε τον επισκέπτη του. Έπειτα όμως σκέφτηκε τι εννοούσε και κατάλαβε πως πρόκειται για τον εσωτερικό τους κόσμο, για το ότι και οι δυο διέφεραν με τον δικό τους μοναδικό τρόπο από τους άλλους, αλλά και τις ρατσιστικές εμπειρίες που έχουν βιώσει. « Έτρεξε ξοπίσω του όσο πιο γρήγορα μπορούσε. Κι όταν το έφτασε, άρπαξε την πατούσα και την κράτησε σφιχτά. – δεν είσαι σαν κι εμένα, αλλά ΔΕ ΜΕ ΝΟΙΑΖΕΙ ΚΑΘΟΛΟΥ! Άμα θες , μπορείς να έρθεις να μείνεις μαζί μου». Έτσι λοιπόν έγιναν αχώριστοι φίλοι και έκαναν μαζί ότι δεν τους επέτρεπαν οι άλλοι να κάνουν. Στο τέλος μάλιστα , ένα πλάσμα διαφορετικό από αυτούς τους χτύπησε την πόρτα κι εκείνοι το δέχτηκαν καλόκαρδα, δεν ήθελαν να κάνουν αυτό που τους έκαναν οι άλλοι απομονώνοντάς τους. Το πλάσμα αυτό μας αποκαλύπτεται από την εικονογράφηση κι είναι ένας άνθρωπος. Ένα μικρό αγοράκι που έμεινε κι αυτό μαζί τους.

Το συγκεκριμένο παραμύθι κατά τη γνώμη μου, είναι πολύ καλό και κυρίως για μικρές ηλικίες. Δίνει τη δυνατότητα στον αναγνώστη να το μεταφράσει όπως εκείνος θέλει κι έχει την ανάγκη, καθώς δεν μιλά για κάτι συγκεκριμένο αλλά γενικά για τη διαφορετικότητα. Είναι κατάλληλο για παιδιά που βιώνουν ρατσισμό εξαιτίας

οποιοδήποτε ιδιαίτερου γνωρίσματός τους, βοηθά να κατανοήσουν πως δεν είναι οι μοναδικοί που αντιμετωπίζονται με αυτόν τον τρόπο, δίνοντάς τους αυτοπεποίθηση. Επιπλέον όμως, είναι και για όλα τα παιδιά ανεξαιρέτως προκειμένου να διδαχθεί ο σεβασμός στην διαφορετικότητα και τα παιδιά να ευαισθητοποιηθούν από νωρίς στο θέμα αυτό. Το κομμάτι που ίσως με προβληματίσε περισσότερο είναι πως ο πρώτος φίλος του ήρωα ήταν κι αυτός «διαφορετικός» και απομονωμένος από τους υπολοίπους. Θα ήταν εύκολο σε αυτό το κομμάτι να δημιουργηθεί η λανθασμένη εντύπωση πως οι άνθρωποι που είναι σε οτιδήποτε διαφορετικοί είτε πολιτισμικά είτε φυλετικά ή ακόμη και σεξουαλικά συναναστρέφονται αποκλειστικά με ανθρώπους που διαφέρουν κι εκείνοι το ίδιο. Σε αυτή την περίπτωση, θα δημιουργούνταν δυο διαφορετικές κοινωνίες, μια των ανθρώπων με διαφορετικότητα και μια των υπολοίπων, κάτι που θα διόγκωνε το πρόβλημα του ρατσισμού και θα αύξανε τις ανισότητες.

ΙΗΣΟΥΣ ΜΠΕΤΣ ΦΡΕΝΤ ΜΠΕΡΝΑΡ

Το παραμύθι *Ιησούς Μπέτς* γράφτηκε από τον Γάλλο συγγραφέρα Fred Bernard(1969). Εκδόθηκε το 2001 με εικονογράφηση του Francois Roca. Στην ελληνική κυκλοφορία βγήκε το 2004 με μετάφραση της Έφης Κορομηλιά, από τις εκδόσεις ΚΑΣΤΩΡ.

Το *Ιησούς Μπέτς* είναι ένα παραμύθι για παιδιά, εφήβους αλλά και ενηλίκους. Μια ιστορία σκληρή όμως, τόσο αληθινή και ειλικρινή που αξίζει να διαβαστεί από τα παιδιά κάθε ηλικίας. Η ιστορία έχει να κάνει με έναν άνθρωπο με αναπηρία, ο οποίος, δεν έχει ούτε χέρια, ούτε πόδια.

Αξίζει να σημειωθεί πως η εικονογράφηση του βιβλίου είναι πολύ καλή, με φαντασία αλλά και ταυτόχρονα και άκρως ρεαλιστική. Χρησιμοποιούνται σκούρα και ψυχρά χρώματα, δημιουργώντας μια μελαγχολική διάθεση

Αν εξαιρέσουμε την πρώτη παράγραφο της ιστορίας, όλο το υπόλοιπο παραμύθι όπως μπορούμε να καταλάβουμε από την πρώτη σελίδα, είναι γράμμα ενός γιού με αναπηρία, προς τη μητέρα του. Η ιστορία ξεκινά με τέσσερις συνηθισμένες εκφράσεις «έβαλα στα πόδια μου φτερά», «σήκωσαν τα χέρια ψηλά», «πήρε πόδι», «τι κάθεσαι με σταυρωμένα χέρια;». Οι φράσεις αυτές, όσο συνηθισμένες κι αν είναι, πάντα πλήγωναν τον αποστολέα του γράμματος λόγω της αναπηρίας του, κι έτσι, ποτέ δε μπόρεσε να αντιληφθεί σωματικά αυτές τις κινήσεις. Όπως ο ίδιος σχολιάζει, το παρατσούκλι του είναι «κορμάνθρωπος». Γεγονός που μας δείχνει ότι οι άνθρωποι συνηθίζουν να πιστεύουν πως ο καθένας προσδιορίζεται από την αναπηρία του ή την ιδιαιτερότητά του κι όχι το αντίστροφο.

Από την αρχή του έργου συναντάμε τόσο το στοιχείο του ρομαντισμού καθώς κατά τη διάρκεια του γράμματος ο ήρωας εκθέτει τον συναισθηματικό του κόσμο, όσο και το θρησκευτικό στοιχείο «ο δικός της μικρός Χριστούλης είχε γεννηθεί», «πρόκειται για την Αποκάλυψη», «Ημαρτον Κύριε! Ιησούς Μπέτς! Αυτό είναι βλασφημία». Από την αρχή της ιστορίας, ο αναγνώστης γνωρίζει πως το όνομα του ήρωα είναι Ιησούς και γεννήθηκε τα Χριστούγεννα. Η μητέρα του φαίνεται να είναι ιδιαίτερα πιστή. Η επιλογή του ονόματος αλλά και της ημερομηνίας γέννησης του, δε γίνεται καθόλου τυχαία καθώς, ο συγγραφέας προσπαθεί να ταυτίσει τη ζωή του ήρωα με τη ζωή του Χριστού. Πιο συγκεκριμένα, υπομένουν και οι δυο την περιφρόνηση και τον περίγελο από κάποιους ανθρώπους, βιώνουν τη σκληρότητα του κόσμου και την εκμετάλλευση. Ένα ακόμα στοιχείο που συμβάλει στην ταύτιση αυτή είναι η ηλικία στην οποία βρίσκεται ο ήρωας επί του παρόντος δηλαδή, στα 33 του χρόνια. Μπορούμε να

υποθέσουμε λοιπόν, πως και αυτό σχετίζεται με την ηλικία στην οποία σύμφωνα με τη χριστιανική θρησκεία σταυρώθηκε ο Ιησούς.

Στην αρχή του γράμματος ο ήρωας κάνει μια παρομοίωση της ζωής του με μια μικρή γροθιά σε έναν ουρανό με καταιγίδα προκειμένου να δείξει το πόσο αδύναμος ήταν μπροστά στη μεγάλη σκληρότητα του κόσμου « τον κόσμο τον γεμάτο κτήνη». Με αυτόν τον τρόπο εκδηλώνει την απογοήτευση που έχει νιώσει από τον κόσμο γύρω του. Φαίνεται πως πέρασε δύσκολες στιγμές, βίωσε έντονα το φαινόμενο του ρατσισμού για την αναπηρία του και πόνεσε επειδή είναι "διαφορετικός". Η εποχή που συμβαίνουν όλα αυτά είναι στα τέλη του 19^{ου} αιώνα και αρχές 20^{ου}. Την εποχή εκείνη οι άνθρωποι έδειχναν ακόμα πιο απολίτιστα απ' ότι σήμερα το σκληρό τους πρόσωπο στη διαφορετικότητα. Παρόλα αυτά, ο ήρωας τονίζει πως ακόμα κι αν κλήθηκε να αντιμετωπίσει φοβερές αντιξοότητες, τώρα πια είναι υπερήφανος και ευτυχισμένος.

Είναι αξιοσημείωτο πως στο γράμμα ο ήρωας μας, κάνει ένα flash back αναφέροντας πιστά τις ημερομηνίες που έγινε το κάθε τι στη ζωή του, ξεκινώντας από τη μέρα που γεννήθηκε.

Στην αρχή επίσης του γράμματος γίνεται αναφορά στη γέννηση του αδερφού του ήρωα, ο οποίος, δεν είχε καμία αναπηρία. Κι έτσι, δημιουργείται μια αντίθεση μεταξύ αναπηρίας και μη, μεταξύ "φυσιολογικού" και "μη", «Τον αδελφό μου τον Γουίλι, που όμως αυτός σφίγγει στις μικροσκοπικές μπουνίτσες του ένα αόρατο τιμόνι και με τα πόδια του δε σταματάει να κάνει πετάλι. Ο πολυπόθητος φυσιολογικός πιτσιρικός σου». Όλα όσα μπορεί να κάνει ο Γουίλι, αδυνατεί να τα κάνει ο Ιησούς.

Έπειτα, ο αποστολέας θυμάται τη μέρα που αποκαλύφθηκε το μεγάλο του ταλέντο στο τραγούδι. Έτσι, δηλώνεται πως ο κάθε άνθρωπος έχει ένα ταλέντο, ένα δυνατό σημείο. Λίγο καιρό αργότερα ο ήρωας μας πάει στην εκκλησία προκειμένου να βρει μια

εργασία. Στο σημείο αυτό βλέπουμε τις δεισιδαιμονίες της εκκλησίας σε εκείνη την εποχή. Τότε, η θρησκεία αντιμετώπιζε τα άτομα με αναπηρία ως αμαρτωλούς, ως μιάσματα, ως δαίμονες. Θεωρούσε πως ο θεός τιμώρησε τους ανθρώπους με την αναπηρία. Η αντιμετώπιση λοιπόν που δέχτηκαν από τον παπά, έναν άνθρωπο της εκκλησίας που θα έπρεπε να αγαπά και να βοηθά το συνάνθρωπό του, κάθε άλλο ήταν παρά χριστιανική. « ο παπάς δε χαίρεται καθόλου που με βλέπει»,

«

- πως τον λένε; Ιησού; Ήμαρτον Κύριε! Ιησούς Μπέτς! Αυτό είναι βλασφημία
- Μα ο μικρός μου Ιησούς έχει μια καρδιά γεμάτη από αγάπη, σαν το Χριστό!
- Με τη διαφορά ότι ένας κορμάνθρωπος, δεσποινίς μου, δεν μπορεί να σταυρωθεί, μπορεί μόνο να πιαστεί με ένα αγκίστρι, σαν σκουλήκι. Και τώρα εμπρός, αδειάστε μου τη γωνιά!»

Αλλά και αργότερα πηγαίνοντας στα καράβια αντιμετωπίζει τον περίπαιγμα των γύρω του «Εδώ χρειαζόμαστε χέρια». Ωστόσο, λόγω της πολύ καλής του όρασης καταφέρνει και βρίσκει εκεί δουλειά παρατηρώντας αν πλησιάζουν φάλαινες και ειδοποιώντας τους. Στο σημείο αυτό βλέπουμε πως η αναπηρία του καλύπτεται σε ένα μέρος από μερικές άλλες ικανότητες του όπως, η οξυμένη όρασή του. Η μεταχείριση που είχε στα καράβια ήταν η χειριστη αφού για να κάνει καλά τη δουλειά του, τον είχαν δεμένο ψιλά στο κατάρτι. Αυτό όμως, δεν του στερούσε την απόλαυση που ένιωθε ταξιδεύοντας. Παρόλο που αντιμετωπιζόταν σαν κατώτερο όν. Εξαιτίας όμως ενός ατυχήματος δε μπορούσε να συνεχίσει αυτή τη δουλειά και οι άντρες του караβιού με απάνθρωπο τρόπο τον άφησαν σε κάποιο λιμάνι.

Εκεί θα βρει μια γυναίκα που για τους δικούς της λόγους έχει δεχθεί την κοινωνική κατακραυγή. Θα τον περιθάλλει και θα μείνει μαζί του μέχρι που θα βρεθεί ο

επιτήδειος που θα τους χρησιμοποιήσει για να γελά ο κόσμος σε βάρος τους. Τόσο για την αναπηρία του κεντρικού ήρωα όσο και για την εξωτερική εμφάνιση της γυναίκας η οποία ήταν παχύσαρκη. Άλλο ένα σημείο στο οποίο βλέπουμε το πόσο στενόμυαλοι και άκαρδοι μπορούν να γίνουν κάποιιοι σε βάρος των ανθρώπων που είναι διαφορετικοί από εκείνους.

Το γράμμα συνεχίζει με τον ήρωα να αποκτά έναν φίλο με την ίδια αναπηρία. Οι δυο τους, αποφασίζουν να πιάσουν δουλειά σε ένα τσίρκο. Χαρακτηριστικά αναφέρεται « ο Πόλιξ έχει ακούσει για ένα Μεγάλο Τσίρκο και για ανθρώπους σαν εμάς». Η φράση αυτή δείχνει την ανάγκη για ταύτιση και για ένταξη σε μια ομάδα, εφόσον στην κοινωνία δεν φαίνεται να γίνονται αποδεκτοί. Ο Ιησούς εκτός από την πολύ καλή φωνή που είχε, διέθετε κι ένα ακόμα χάρισμα, πολύ καλή μνήμη. Κάτι που τον βοήθησε να δουλέψει εκεί και να απαντάει σε ερωτήσεις του κοινού σχετικές με ιστορικά γεγονότα. Μάλιστα, στο γράμμα του αναφέρει διάφορες επιστημονικές και τεχνολογικές ανακαλύψεις με χρονολογική σειρά. Έτσι, γίνονται δεκτοί στο τσίρκο και μπαίνουν στην ομάδα με τους “διαφορετικούς” ανθρώπους.

Εδώ ο αναγνώστης θα συναντήσει πολλές μορφές διαφορετικότητας. Συγκεκριμένα, σιαμαίες γυναίκες, νάνους, ανθρώπους με νευρική ανορεξία και άλλα. Οι σκηνές στις οποίες μένουν οι άνθρωποι αυτοί ονομάζονται «η γειτονιά των τεράτων» και έτσι μα δείχνει πως οι άνθρωποι του τσίρκου εκμεταλλεύονταν τους “διαφορετικούς” ανθρώπους. Θεωρούνταν ένα σπάνιο, τρομακτικό ή και αστείο θέαμα που θα τους επέφερε χρήματα.

Στο σημείο αυτό του γράμματος, ο ήρωας ενημερώνει τη μητέρα του για τα συναισθήματά του για μια ακροβάτη με προβλήματα λόγου. Οι δυο τους ερωτεύονται όμως, η σχέση αυτή δε γίνεται δεκτή από τους ανθρώπους του τσίρκου καθώς,

θεωρούνταν αδιανόητο ένας άνθρωπος με τέτοια αναπηρία να είναι με έναν "φυσιολογικό" « όλοι ξέρουν πολύ καλά ότι σ' αυτό το τσίρκο οι "φυσιολογικοί" δεν ανακατεύονται με τα "τέρατα"». Στο τέλος, πληροφορούμαστε πως φεύγουν από το τσίρκο και ζουν οι δυο τους. Το συνονθύλευμα των αναμνήσεων του ήρωα αλλά και το γράμμα τελειώνει με την πρόσκληση του προς τη μητέρα του για μια παράσταση που θα κάνουν οι δυο τους.

Το έργο αυτό όσο λυπητερό κι αν είναι δεν προκαλεί τον οίκτο του αναγνώστη προς τον ήρωα με αναπηρία. Αντιθέτως, προκαλείται ο οίκτος του προς την κοινωνία η οποία είναι ανίκανη να δεχτεί και να στηρίξει την ετερότητα και τη μοναδικότητα. Επιπροσθέτως, περνά στον αναγνώστη το μήνυμα πως πρέπει να μάχεται στη ζωή του να είναι ευτυχισμένος, αξιοπρεπής και υπερήφανος.

Το έργο αυτό αποτελεί ευκαιρία και μας προκαλεί να χειριστούμε τα συναισθήματά μας αλλά και για να μάθουμε να αντιμετωπίζουμε όσα θέλουμε να απωθήσουμε. Ο αναγνώστης της συγκεκριμένης ιστορίας ανακαλύπτει τη σκληρότητα του κόσμου η οποία στις μέρες μας μπορεί να εμφανίζεται πιο "πολιτισμένα" όμως είναι το ίδιο επώδυνη και επικίνδυνη.

Ο ΜΑΞ ΕΙΝΑΙ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΣ **LAURA JAFFE**

Το βιβλίο *Ο Μαξ Είναι Σημαντικός* γράφτηκε από τη Γαλλίδα συγγραφέα Laura Jiaffe(1962) και εκδόθηκε το 1999. Μεταφράστηκε στα ελληνικά από τη Ντίνα Σιδέρη και κυκλοφόρησε το 2002 από τις εκδόσεις ΑΓΚΥΡΑ.

Ένα διήγημα κατάλληλο για παιδιά και εφήβους.

Η συγκεκριμένη ιστορία πραγματεύεται το ζήτημα της αναπηρίας ενός παιδιού με νοητική καθυστέρηση, κινητικές δυσκολίες, προβλήματα λόγου και διάφορα προβλήματα υγείας. Ο αφηγητής είναι η μητέρα του παιδιού με αναπηρία και μιλά με τη φωνή του παιδιού της. Αναλυτικότερα, ο αφηγητής προσπαθεί να αποτυπώσει όσα επιθυμεί να πει ο γιός της αλλά και όσα σκέφτεται, χρησιμοποιώντας μάλιστα πολύ απλό λεξιλόγιο, λέξεις διασκορπισμένες χωρίς σύνταξη ώστε, να δώσει την εντύπωση στον αναγνώστη πως μιλά το ίδιο το παιδί. Μάλιστα, αναφέρει συγκεκριμένα πως όλο αυτό το κάνει για να νιώσει πως γνωρίζει πολύ καλά το παιδί της «Έτσι, για τη μάταιη ευχαρίστηση να παραστήσω πως πιστεύω, όσο διαρκούν αυτές οι λιγοστές σελίδες, πως ξέρω να διαβάζω μέσα σου σαν σε ανοιχτό βιβλίο».

Το έργο αυτό ξεκινά με την περιγραφή διάφορων ήχων μέσα από την οπτική του Μάξ, του παιδιού με νοητική καθυστέρηση. Η συγγραφέας παρότι δεν το αναφέρει άμεσα, αποκαλύπτει εξ' αρχής τις ιδιαιτερότητες του Μαξ. Ο Μαξ είναι ένα παιδί που δε μιλά, κι όσα θέλει να πει, τα εκφράζει τότε με κλάματα, τότε με χαμόγελο, τότε με εκδήλωση βίας. Καθ' όλη τη διάρκεια του έργου περιγράφονται οι συνήθειές του, η ζωή του αλλά και η ιατρική του περίθαλψη.

Ο αφηγητής αλλά και ο συγγραφέας είναι ειλικρινείς. Προσπαθούν να αποτυπώσουν τη ρεαλιστική εικόνα ενός παιδιού που αντιμετωπίζει όλες αυτές τις δυσκολίες στη ζωή του. Και μάλιστα η σημαντικότερη είναι η δυσκολία στη λεκτική επικοινωνία

« Νευριάζω, πολλές φορές.. τόσες λέξεις.. σπρώχνονται στο κεφάλι μου, μα δεν λένε να έρθουν στο στόμα μου! Να ηρεμήσω. Δαγκώνω το χέρι. Όχι πολύ δυνατά.... Αλλιώς πονάει!» στο σημείο αυτό μπορούμε να καταλάβουμε πως πρόκειται για ένα παιδί που εκτός του προβλήματός του στο λόγο έχει και κάποια μορφή αναπτυξιακής διαταραχής καθώς, όταν νιώθει δυσάρεστα συναισθήματα η αντίδρασή του είναι επιθετική τόσο

προς τους γύρω του όσο και προς τον ίδιο του τον εαυτό «ο μπαμπάς γκρινιάζει. Το στόμα μου θέλει να δαγκώσει το μπαμπά. Θυμώνει. Τα νύχια μου γρατζουνίζουν». Επιπλέον, το παραπάνω απόσπασμα αποτελεί μια από τις λίγες φορές που ο αφηγητής μιλά με το προσωπείο του παιδιού της χωρίς να χρησιμοποιεί λάθος σύνταξη. Για παράδειγμα, « γρήγορα στο δωμάτιο. Το μαγνητόφωνο. Για τη μουσική είναι πάντα Ναι. Όχι αυτό το δίσκο, δεν θέλω εγώ! Νεύρα! Θυμώνω!»

Η αφηγήτρια, δεν ντρέπεται να εκδηλώσει ούτε την κούρασή της, ούτε τη στενοχώρια της για την κατάσταση στην οποία βρίσκεται τόσο το παιδί της όσο και η ίδια σα μητέρα του. Ωστόσο, παραμένει πάντα περήφανη.« Δεν ντρέπομαι για σένα. Για μένα ντρέπομαι, εγώ, η μητέρα σου. Εγώ, που δεν αναλαμβάνω πάντα την ευθύνη σου, δημόσια»

Στη συνέχεια, γίνεται κατανοητό πως ο Μαξ είναι ένα παιδί που χρειάζεται ιατρική περίθαλψη από την πρώτη ημέρα που γεννήθηκε. Υποβάλλεται σε επεμβάσεις και σε συνεχόμενες εξετάσεις. Παρακολουθείται από νευρολόγους, ψυχιάτρους και φυσικοθεραπευτές.

Υπάρχει λοιπόν, η ιατρική προσέγγιση στο συγκεκριμένο έργο καθώς, πρόκειται για έναν άνθρωπο που χρήζει ιατρικής υποστήριξης. Όλη αυτή την προσέγγιση θα μπορούσε κανείς να τη χαρακτηρίσει ως τη βιολογική προσέγγιση, κατά την οποία βασικά αίτια μιας νοητικής αναπηρίας θεωρούνται οργανικοί παράγοντες και η διάγνωση γίνεται μέσω ακτινογραφίες του εγκεφάλου, νευροψυχολογικά τεστ. Κάτι τέτοιο αναφέρεται σε πολλά σημεία του έργου «υπάρχει ένα ερωτηματικό πάνω από το κεφάλι σου, σχετικά με τη νευρολογική σου εξέλιξη» , «Πάμε για εξέταση, λέει. Έχουμε ραντεβού με τη νευρολόγο. Η νευρολόγος είναι γιατρός για κεφάλι εμένα». Επιπλέον, στη βιολογική προσέγγιση η παρέμβαση έχει να κάνει τις περισσότερες

φορές με φαρμακευτική αγωγή η οποία για τον Μάξ φαίνεται να είναι απαραίτητη « ετοιμάζει τα μπιμπερό. Ένα με το γάλα και ένα με τα φάρμακα».

Άξιο σχολιασμού είναι το γεγονός πως σε όλο το έργο υπάρχουν σκληροί χαρακτηρισμοί για τον Μαξ όπως, “προβληματικός”, “δεν είναι φυσιολογικός”, “καθυστερημένος”. Παρότι όμως, υπάρχουν αυτοί οι χαρακτηρισμοί, δε χρησιμοποιούνται με σκοπό να προσβάλουν ή να ταπεινώσουν τον άνθρωπο με αναπηρία. Σκοπός δεν είναι να συμβάλουν στο ρατσισμό και τις προκαταλήψεις προς τα άτομα αυτά αλλά αντιθέτως, σκοπός της συγγραφέως είναι να ασκήσει κριτική στον τρόπο με τον οποίον αντιμετωπίζονται οι άνθρωποι με ειδικές ανάγκες, από την κοινωνία. Τονίζει λοιπόν τον συχνότερο τρόπο με τον οποίον απευθύνονται οι “φυσιολογικοί” στους “προβληματικούς”.

Το κοινωνικό αυτό θέμα θίγεται σε πολλά σημεία. « Εγώ Μαξ προβληματικός, άτομο με ειδικές ανάγκες». Τα λόγια με τα οποία περιγράφεται ο ήρωας θα μπορούσε να πει κανείς πως είναι σκληρά. Είναι όμως απόλυτα ρεαλιστικά, χωρίς κανένα στοιχείο ρομαντισμού, χωρίς υπερβολές και χωρίς ωραιοποιήσεις. Είναι η πραγματική γνώμη που έχει η κοινωνία για τους ανθρώπους με αναπηρία. Και η γνώμη αυτή είναι αρκετά αιχμηρή.

« Εσύ, το λατρεμένο παιδί, για ένα κλάμα παραπάνω, για ένα ανώδυνο καπρίτσιο, γίνεσαι το ανυπόφορο παιδί». Πολλές φορές ο κόσμος δεν μπορεί να αντιληφθεί τη δυσκολία που αντιμετωπίζουν οι άνθρωποι με νοητική καθυστέρηση ή και με αυτισμό στην αλλαγή κάποιων συνηθειών. Στους ανθρώπους αυτούς προκαλεί μεγάλη ταραχή η έκπληξη, η παράλειψη καθημερινών ρουτινών και δημιουργείται τρομερή σύγχυση η οποία εκφράζεται τις περισσότερες φορές με κλάμα, δυνατές φωνές, βία, ακόμα και αυτοτραυματικές συμπεριφορές. «Εγώ Μαξ προτιμάει όταν είναι πάντα ίδια»,

«κλείνομαι μαζί σου πίσω από τα κάγκελα των μικρών συνηθειών σου, που είναι τόσο βολικές, και τόσο καταθλιπτικές». Για το λόγο αυτό πολλοί άνθρωποι αποφεύγουν τη γνωριμία με άτομα με νοητική καθυστέρηση και τους θεωρούν δύστροπους. Ένας τρόπος ακόμα με τον οποίον η συγγραφέας θίγει το παραπάνω κοινωνικό ζήτημα είναι με τη σύγκριση ενός τυπικώς αναπτυσσόμενου παιδιού και ενός παιδιού με νοητική καθυστέρηση. Αναλυτικότερα, βλέπουμε να γίνεται σύγκριση ανάμεσα στο Μαξ και στα δυο του αδέρφια από τα οποία κανένα δεν έχει κάποια αναπηρία «Η Ζουλί, με τα μάγουλα κατακόκκινα, κατηφορίζει από την τσουλήθρα με το κεφάλι. Ο Ολιβιέ τραγουδάει και γελάει κάνοντας κούνια. Τρέχει με τα μικρά ποδαράκια του για να κλέψει την μπάλα από τους μεγάλους. Ψάχνει στους σκουπιδοτενεκέδες. Διασκεδάζει!

Εσύ όμως...

Εσύ βαριέσαι.»

«Αν ήθελα άλλο ένα μωρό, ήταν για να σου ξεφύγω. Να ξεφύγω από τον καθημερινό καταναγκασμό της σαρκοβόρας αγάπης σου. Για να ξαναζήσω μια γέννα χωρίς προβλήματα. Για να ξαναγίνω μια μητέρα “φυσιολογική”. Για να φέρω στον κόσμο ένα παιδί που δεν θα ήταν όμηρος καμιάς νοσοκομειακής μονάδας» στη συνέχεια όμως, τονίζει πως παρά τις διαφορές θα μπορούσε να υπάρξει μια σχέση αγάπης και φιλίας μεταξύ των παιδιών χωρίς αναπηρία και των παιδιών με αναπηρία αρκεί να υπάρχει κατανόηση «Κι ύστερα, τα παιδιά σ’ ενοχλούν γιατί ορθώνουν μπροστά σου την επιτακτική θέλησή τους. Δεν δέχονται τη δικτατορία σου», «Κι όμως, μερικά παιδιά σε παρακολουθούν με την άκρη του ματιού. Ενδιαφέρονται για σένα, στα κρυφά. Θα μπορούσαν να σε αγαπήσουν αν τους έδινες την άδεια»

Κατά τη διάρκεια του έργου αυτού τονίζεται και η αδυναμία της ίδιας της κοινωνίας να στηρίζει τα άτομα με ειδικές ανάγκες (κοινωνικό μοντέλο). Πιο συγκεκριμένα,

τονίζεται η αγωνία των γονιών ενός παιδιού με αναπηρία για το μέλλον του όταν οι ίδιοι δε θα είναι πια στη ζωή. Η αγωνία αυτή βλέπουμε πως υπάρχει ακόμα και σε μια κοινωνία όπως η Γαλλία στην οποία ζει ο Μαξ, η οποία είναι σίγουρα πιο ευαισθητοποιημένη σε τέτοια ζητήματα. Πόσο μάλλον μια κοινωνία όπως η ελληνική, η οποία δυστυχώς ακόμη δεν έχει αρκετή παιδεία πάνω σε τέτοια κοινωνικά ζητήματα. «Συχνά, σταματάω στο σταθμό. Δεν έχω πια διάθεση να σε σέρνω. Κουράστηκα. Είμαι άδεια. Βγάλ' τα για λίγο πέρα μόνος σου. Έστω και στραβά, τόσο το χειρότερο.

Τότε, παίρνει ο πατέρας σου τη σκυτάλη. Δεν χρειάζεται να μιλάμε. Είναι η σιωπηρή συμφωνία ανάμεσά μας. Μόλις λαχανιάσει ο ένας, ο άλλος παίρνει μπρός. Για σένα. Για να σε οδηγήσουμε πέρα από τα όριά σου. Προς την ενήλικη ζωή σου. Για όταν δεν θα είμαστε πια εδώ»

Το γεγονός πως η κοινωνία δεν είναι αρκετά ικανή για να στηρίξει όλους αυτούς τους ανθρώπους το αντιλαμβανόμαστε και σε άλλα σημεία. Για παράδειγμα, το ζήτημα της ένταξης των παιδιών με αναπηρίες στο γενικό σχολείο, είναι κάτι που απασχολεί τους περισσότερους εκπαιδευτικούς στις μέρες μας. Πολλά σχολεία αρνούνται να αναλάβουν την εκπαίδευση αυτών των παιδιών και το κράτος δε μπορεί να βοηθήσει παρέχοντάς τους συνοδό παράλληλης στήριξης. «Εγώ-Μαξ, όχι θέλω Δοκιμάσει. Όχι θέλω πάω καινούριο σχολείο. Μπαμπάς μαμά είπαν Θα δεις, θα διασκεδάσεις πολύ, είναι ένα στάδιο. Για δοκιμή! Εγώ ξέρει όχι διασκεδάσει εκεί πέρα. Είδα όλα κατάλαβα όλα. Όχι αληθινό σχολείο όπως Ζουλί με σάκα και γραψίματα. Είναι σχολείο-νοσοκομείο μυρίζει φάρμακο ολούθε», «το έβρισκα βάρβαρο το σύστημα. Δεν τολμούσα να το πω τίποτα. Από φόβο μήπως και δε σε δεχτούν» παρόλο δηλαδή που οι γονείς δε συμφωνούσαν με το να πάει το παιδί τους σε ένα ειδικό σχολείο, φοβούνταν να αντιδράσουν μήπως και δε γινόταν δεκτός ούτε κι εκεί κι έτσι δε θα είχε καμία πρόσβαση στην εκπαίδευση. Προς απογοήτευσή τους όμως ακόμα και τέτοιου

είδους εκπαιδευτικά ιδρύματα αρνούσαν να δεχτούν περιπτώσεις όπως ο Μαξ « Γιατί να σε κάνω να υποφέρεις έτσι για το τίποτα... Στο τέλος κάθε σταδίου ήλπιζα, του κακού πως αυτή η φορά θα ήταν η καλή, και σε τελική ανάλυση ήταν πάντα όχι.

- Ο γιος σας έχει πολλά κινητικά προβλήματα
- Πολύ καθυστερημένος νοητικά
- Πολλές δυσκολίες συμπεριφοράς.

Ήσουν πάντα πολύ κάτι. Κι εγώ, απογοητευμένη, κυνική, έλεγα μέσα μου πως, στην πραγματικότητα, μάλλον δεν ήσουν αρκετός για τους διευθυντές του κέντρου. Όχι αρκετά πειθήνιος, όχι αρκετά εύπλαστος. Όχι αρκετά εύκολος για να αναμορφωθείς.»

Ουσιαστικά στο σημείο αυτό βλέπουμε πως το ίδιο το κέντρο δεν ήταν αρκετά εκπαιδευμένο και καταρτισμένο ώστε να αναλάβει άτομα με τέτοιες αναπηρίες. Το πρόβλημα λοιπόν , κατά κύριο λόγο ανήκει στην κοινωνία και όχι στο άτομο.

Το μυθιστόρημα κλείνει με ένα αισιόδοξο μήνυμα καθώς, βλέπουμε πως ο Μαξ γίνεται δεκτός σε ένα ημερήσιο νοσοκομείο το οποίο όμως, μοιάζει αρκετά με σχολείο « από την πρώτη σου μέρα εκεί, έδειχνες να είχες βρει καταφύγιο σ' αυτό το παλιό θορυβώδες και ζεστό σπίτι που έμοιαζε πίοτερο με σχολείο παρά με νοσοκομείο». Από τη στιγμή εκείνη ο Μαξ άρχισε να έχει γρήγορη πρόοδο τόσο στις κινήσεις του όσο και στην ομιλία του. Άρχισε να μιλά , να μπορεί να κάνει συζητήσεις, να στέκεται μόνος του στα πόδια του. Περνά έτσι το μήνυμα πως τα παιδιά με αναπηρίες θα βοηθηθούν εξαιρετικά σε ένα σχολικό περιβάλλον και θα μπορέσουν να αναπτύξουν τις ικανότητές τους. « Εκείνο το πρωί, σταμάτησες να κλαίς. Αλαφρωμένος από τα δάκρυα, άρχισες να προοδεύεις με τρόπο θαυματικό. Λίγο καιρό αργότερα, άρχισες να μιλάς».

Αξίζει να προσθέσω πως την πρόοδο στην ομιλία του Μαξ, η συγγραφέας τη δείχνει με την αλλαγή και τη βελτίωση του λεξιλογίου που χρησιμοποιεί. Βελτιώνεται η σύνταξη και υπάρχει ολοκληρωμένο νόημα σε κάθε πρόταση «εγώ φωνάζω δυνατά στο δρόμο που λάμπει στη νύχτα. Μαμά όχι θέλει πια φαρμακείο. Θέλει γυρίσει σπίτι αμέσως. Να δείξει μπαμπά. Οι λέξεις εμένα είναι πιο σπουδαίες από υπόθετα για βήχα»

Με το κλείσιμο αυτό του βιβλίου ελπίζουμε σε μια αλλαγή στη νοοτροπία και στην ευκαιρία για ένταξη τόσο των παιδιών με αναπηρίες, σε γενικά σχολεία όσο και για την ένταξη όλων των ατόμων με ειδικές ανάγκες, στην κοινωνία.

Κατά τη γνώμη μου, είναι ένα βιβλίο που χρειάζεται να διαβαστεί από τον καθένα, προκειμένου, να αντιληφθούμε την πραγματική εικόνα των ατόμων με ειδικές ανάγκες, να κατανοήσουμε τι είδους στήριξη χρειάζονται αλλά και να μπούμε στη θέση τους προσπαθώντας να καταλάβουμε τις ιδιαιτερότητές τους που είναι άξιες σεβασμού.

Ενότητα γ3: ανάλυση λογοτεχνικών κειμένων-ποιημάτων γραμμένων από άτομα με αναπηρία.

ΜΑ ΤΕΛΟΣ ΠΑΝΤΩΝ

NTINA ΠΑΓΙΑΣΗ-ΚΑΤΣΟΥΡΗ

Το ποίημα *Μα Τέλος πάντων* ανήκει στην Κύπρια δημοσιογράφο Ντίνα Παγιάση-Κατσούρη(1941) και εκδόθηκε το 1996 στη συλλογή *Μ'ακουούς* από τις εκδόσεις Ωρίων(Λευκωσία). Η Ν.Παγιάση διαγνώστηκε το 1975 με σκλήρυνση κατά πλάκας, μια εξελικτική ασθένεια η οποία προκαλεί κινητική αναπηρία. Είναι γνωστή για το ποιητικό και συγγραφικό της έργο. Είναι ενεργό μέλος της κοινωνίας και μάλιστα το

2013 της απονεμήθηκε βραβείο από το Πανεπιστήμιο της Κύπρου για την προσφορά της στην κοινωνία και τον πολιτισμό.

Πρόκειται για ένα ποίημα χωρίς μέτρο και χωρίς καμία ομοιοκαταληξία, γραμμένο σε 'γ ενικό πρόσωπο. Στο συγκεκριμένο ποίημα ο στίχος δηλαδή, είναι ελεύθερος.

Το ποίημα ξεκινά με μια ξένη φράση « she is beauty»

Η φράση αυτή δε ξέρουμε από ποιόν προήλθε, όμως ξέρουμε πως μιλούσε σε μια Σριλανκέζα και αναφερόταν σε κάτι προ στιγμής απροσδιόριστο. Στη συνέχεια, η κοπέλα αυτή δείχνει να αναστατώνεται και να μην καταλαβαίνει. Ο ποιητής εδώ φαίνεται να αναρωτιέται πως είναι δυνατόν η κοπέλα να μην βλέπει όλη αυτή την ομορφιά « μα τέλος πάντων δεν έβλεπε όλη αυτή την εβένινη ομορφιά;»

Το ποίημα συνεχίζει με μια ιδιαίτερα ζωντανή οπτική εικόνα.

«ο πλατύ της χαμόγελο
τα γυαλιστερά της χέρια
τα τورνευτά της πόδια
το ευκίνητο σώμα της;»

Μας δίνεται η εντύπωση πως πρόκειται για μια πολύ όμορφη γυναίκα. Εστιάζοντας στα εξωτερικά της χαρακτηριστικά διαχέεται ένας τρομερός ενθουσιασμός και οι λέξεις είναι διαλεγμένες προσεκτικά, προκειμένου να δοθεί έμφαση με το νόημα που θέλει η ποιήτρια να περάσει.

Η συνέχεια του ποιήματος όμως, εκπλήσσει τον αναγνώστη καθώς, θα αντιληφθεί πως η παραπάνω εικόνα ήταν μη ρεαλιστική, πως δεν πρόκειται για μια γυναίκα αλλά για ένα αναπηρικό αμαξίδιο, το οποίο δεν έχει χαμόγελο, ούτε πόδια, ούτε χέρια ανθρώπινα.

« μα τέλος πάντων

δεν έβλεπε

πως ήταν μια αναπηρική καρέκλα

τελευταίας τεχνολογίας;»

Στο σημείο αυτό η Ν.Παγιαση προσπαθεί να δείξει πως κάποιες φορές μια αναπηρική καρέκλα είναι μέρος του σώματος του ανθρώπου με αναπηρία. Η προσωποποίηση αυτή της καρέκλας, θέλει να δώσει ένα αισιόδοξο μήνυμα σε όλους τους ανθρώπους που χρησιμοποιούν κάτι αντίστοιχο για να κινηθούν, πως κι αυτό έχει τη δική του μοναδική ομορφιά. Μια αναπηρική καρέκλα δεν αποτελεί πρόβλημα, είναι ένα μέσο κίνησης για τον άνθρωπο που αντιμετωπίζει δυσκολίες σχετικά με αυτή και μάλιστα είναι κάτι άξιο σεβασμού και θαυμασμού. Με αυτό το μήνυμα τελειώνει το ποίημά της η Ν.Παγιαση.

Η ΚΑΡΕΚΛΑ **ΣΟΦΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ**

Το ποίημα *η καρέκλα* γράφτηκε από την Κύπρια ειδική παιδαγωγό Σοφία Οικονομίδου. Η Σ.Οικονομίδου γεννήθηκε στην Πάφο(1976), σπούδασε ψυχολογία και στη συνέχεια έκανε μεταπτυχιακό, στον κλάδο ‘Οικογένεια και παιδί’. Το 1998 είχε ένα σοβαρό αυτοκινητιστικό δυστύχημα κι από τότε αντιμετωπίζει προβλήματα τόσο στην κίνησή της όσο και στο λόγο.

Το συγκεκριμένο ποίημα ανήκει στην δεύτερη χρονολογικά ποιητική συλλογή της Οικονομίδου με τίτλο “Έρωτωδές” (2002) κι εκδόθηκε στην Κύπρο.

Ο τίτλος του ποιήματος δεν προϋδεάζει σε μεγάλο βαθμό τον αναγνώστη. «Η καρέκλα» , ένας τίτλος μικρός και όχι ιδιαίτερα ξεκάθαρος. Από τη μια θα μπορούσε να μιλά για την καρέκλα ως έπιπλο και από την άλλη να αναφέρεται στην αναπηρική καρέκλα που είναι ένα μέσο μετακίνησης για τα άτομα με κινητικές δυσκολίες. Επιπλέον, από τον τίτλο της ποιητικής συλλογής μπορούμε να κατανοήσουμε πως πρόκειται για ένα ερωτικό ποίημα.

Το ποίημα έχει ελεύθερο στίχο, χωρίς ομοιοκαταληξίες και το λεξιλόγιό του είναι ιδιαίτερα απλό. Επιπλέον σε πολλά σημεία είναι εμφανή στοιχεία του ρομαντισμού. Αναλυτικότερα, η συγγραφέας μιλά για τα συναισθήματά της. Κυριαρχεί τόσο η λογική όσο και το συναίσθημα

«όταν σε είδα στην καρέκλα,

Βούρκωσα.

Όχι!

Δεν ήταν οίκτος.

Δε σε λυπήθηκα,

Σε θαύμασα,

Σε ζήλεψα,

Σε λάτρεψα»

Από τους πρώτους κιόλας στίχους, παρόλο που δεν σημειώνεται κάπου άμεσα, γίνεται εύκολα αντιληπτό πως η καρέκλα στην οποία αναφέρεται, είναι μια αναπηρική καρέκλα. Στη συνέχεια η δημιουργός του ποιήματος ξεδιπλώνει τον εσωτερικό της κόσμο και αναλύει τα συναισθήματα που ένιωσε εκείνη τη στιγμή. Παρουσιάζει

λοιπόν, συναισθήματα που της δημιούργησαν συγκίνηση. Τονίζει όμως, πως δεν πρόκειται για λύπηση και οίκτο, υπογραμμίζοντας κατ' αυτόν τον τρόπο πως δεν βλέπει τον άνθρωπο στον οποίον απευθύνεται ως κάποιον κατώτερο. Εν αντιθέσει, τα συναισθήματα που παραθέτονται εξηγούν το πόσο μεγάλο θαυμασμό νιώθει προς εκείνον.

Παρόλο που στο ποίημα δεν διευκρινίζεται αν απευθύνεται η ίδια η ποιήτρια σε κάποιον άνδρα, μπορούμε να καταλάβουμε πως πρόκειται για έναν άνθρωπο χωρίς κάποια αναπηρία καθώς, δεν φαίνεται κάπου η ταύτιση αυτών των δυο. Πιο συγκεκριμένα, τονίζεται η ψυχική δύναμη του ανθρώπου με αναπηρία, που παρόλες τις πιθανές δυσκολίες που αντιμετωπίζει στη ζωή του, εξακολουθεί να ναι αισιόδοξος και χαρούμενος

«η πίστη σου,

Η θέληση,

Η δύναμή σου

Φώτιζαν το πρόσωπό σου»

Ωστόσο, γνωρίζοντας πως η δημιουργός του συγκεκριμένου ποιήματος έχει κινητικές δυσκολίες και βρίσκεται σε αναπηρικό αμαξίδιο, θα μπορούσαμε να υποθέσουμε πως τα λόγια αυτά ειπώθηκαν από κάποιον ερωτικό της σύντροφο ή ακόμα πως θα ήθελε να ακούσει αυτά τα λόγια από έναν άνδρα ή και από μια γυναίκα. Μια ακόμη υπόθεση είναι πως η δημιουργός λέει τα λόγια αυτά στον ίδιο της τον εαυτό, είτε για να δείξει πόσο τον θαυμάζει και να τον συγχαρεί, είτε για να τον ενθαρρύνει να γίνεται όλο και πιο δυνατός.

Η ποιήτρια λέγοντας «ζήλεψα» θέλει να υποδηλώσει την μεγάλη αξία του αυτοσεβασμού. Ζήλεψε αυτόν τον άνθρωπο παρόλο που αντιμετωπίζει δυσκολίες στη ζωή του. Τον ζήλεψε για την αισιοδοξία και την δύναμη της ψυχής του. Έτσι, αυτομάτως ο συγκεκριμένος άνθρωπος με αναπηρία, χωρίς καν ο αναγνώστης να ξέρει αρκετά πράγματα γι αυτόν, αποτελεί πρότυπο και παράδειγμα προς μίμηση.

Το ποίημα αυτό κλείνει με ένα αισιόδοξο μήνυμα αλλά ταυτόχρονα και μια παρότρυνση για όλους τους ανθρώπους με αναπηρία που αντιμετωπίζουν εμπόδια στην ένταξή τους στην κοινωνία και στερούνται μιας ευτυχισμένης ζωής, εξαιτίας των στερεοτυπικών αντιλήψεων και του ρατσισμού των υπολοίπων σε βάρος τους.

«Κι ήταν το φώς σου

Τόσο εκθαμβωτικό

Που σ' ερωτεύτηκα,

Σε λάτρεψα»

Κάθε άνθρωπος έχει το δικαίωμα να νιώσει την αγάπη και τον έρωτα. Δεν έχει καμία σημασία αν βρίσκεται σε μια καρέκλα, αν η όρασή του δεν είναι καλή, αν δεν ακούει καλά ή οτιδήποτε άλλο. Είναι μια βιολογική ανάγκη κάθε ανθρώπου. Είναι κάτι που συμβάλει στην ευτυχισμένη ζωή του καθενός, αρκεί βέβαια πρώτος αυτός να αγαπά τον εαυτό του, να αντιμετωπίζει την κατάσταση με αισιοδοξία και πίστη στον ίδιο.

΄Α ΜΕΡΟΣ

δ1. Αντί επιλόγου: η λογοτεχνία με θέμα την αναπηρία και οι εκπαιδευτικές της χρήσεις.

Εν κατακλείδι, όπως επισημάνθηκε πολλές φορές κατά τη διάρκεια της συγκεκριμένης εργασίας, η αναπηρία είναι ένα ταμπού στις περισσότερες κοινωνίες, με το οποίο οι λογοτέχνες άρχισαν να ασχολούνται πολύ πρόσφατα. Τουλάχιστον με ρεαλιστική παρουσίαση. Παρατηρείται μάλιστα, πως όσο παλαιότερο είναι ένα έργο, τόσο πιο στερεοτυπικά παρουσιάζονται οι ήρωες με αναπηρία. Για παράδειγμα, παρουσιάζονται σαν αντικείμενα άξια περιγέλου όπως είδαμε στο «Ιησούς Μπέτζ», παρουσιάζονται σαν παράξενα πλάσματα, ξένα που προκαλούν τον οίκτο ή ακόμα και την απέχθεια κάποιου.

Η εκκλησία έχει συμβάλει κατά πολύ στη δημιουργία στερεοτυπικών αντιλήψεων και στην όξυνση του φαινομένου του ρατσισμού. Κυρίως, στο παρελθόν τα άτομα με αναπηρίες ή με κάποιες ασθένειες όπως η επιληψία θεωρούνταν κάποιες φορές δαιμονισμένοι, άλλες φορές αμαρτωλοί και ο θεός τους τιμώρησε, είτε ακόμα και σαν τέρατα που στάλθηκαν από τον ίδιο το Θεό για να τιμωρηθεί η κοινωνία.

Δεν είναι λίγες μάλιστα οι φορές που ακόμα και στην παιδική λογοτεχνία, η αναπηρία αποδίδεται σαν κάτι εξωπραγματικό, σαν υπερδύναμη. Πιο συγκεκριμένα, πολλοί ήρωες με αναπηρία περιγράφονται σαν σουπερ ήρωες, σαν θεοί και οτιδήποτε άλλο μακριά από την πραγματικότητα.

Η αναπηρία είναι απλά ένα χαρακτηριστικό. Μια μικρή διαφορά σαν αυτές που έχουμε όλοι. Κάθε άνθρωπος είναι διαφορετικός, είναι μοναδικός, κι εκεί ακριβώς κρύβεται η ομορφιά του ανθρώπινου είδους. Στην ετερότητα. Οι διαφορές χρειάζεται να γίνονται σεβαστές από όλους και κυρίως από την κοινωνία και το κράτος. Να μπορούν να στηρίζουν τις διαφορετικές ανάγκες του καθενός. Είμαστε όλοι διαφορετικοί και όλοι ίσοι. Ίσοι στη μεταχείριση, ίσοι και στις ευκαιρίες για ζωή και ευτυχία.

Όσον αφορά τώρα την αξιοποίηση της λογοτεχνίας αλλά και τα θετικά της αποτελέσματα είναι ευρέως διαδεδομένα. Αναλυτικότερα, από πολλούς ερευνητές έχει επισημανθεί πως η λογοτεχνία έχει πολλά οφέλη στην ανάπτυξη τόσο των τυπικώς αναπτυσσόμενων παιδιών όσο και των παιδιών με αναπηρίες.

Η ταυτότητα του κάθε μαθητή περιλαμβάνει διαστάσεις και προσδοκίες που κατασκευάζονται στο σχολικό περιβάλλον. Στις περισσότερες περιπτώσεις το σχολείο επιθυμεί να δημιουργήσει μια ομοιογένεια για πιο εύκολη μεταχείριση. Έτσι, ισοπεδώνεται η ατομική πολυπλοκότητα, χάνονται οι διαφορετικές ταυτότητες των μαθητών κι αυτό έχει ως αποτέλεσμα τα παιδιά να εξελίσσονται σε προκατειλημμένους ανθρώπους, ανίκανους να αποδεχθούν τη διαφορετικότητα. Η κατασκευή ταυτοτήτων, όπως έχουν υπογραμμίσει πολλοί παιδαγωγοί και ψυχολόγοι, αποτελεί βασική λειτουργία για τη ζωή του καθενός.

Μέσω της λογοτεχνίας λοιπόν, οι μαθητές αλλά και οι ενήλικες, έχουν τη δυνατότητα να ταυτιστούν με κάποιον ήρωα και με αυτό τον τρόπο να κατανοήσουν τον ίδιο τους τον εαυτό. Έχουν την ανάγκη να μπορούν να συναντούν τους εαυτούς τους στη λογοτεχνία μέσω χαρακτήρων που βρίσκονται στην ίδια θέση.

Στη σημερινή κοινωνία, γίνεται έντονα λόγος για τη διαφορά της ενσωμάτωσης παιδιών με αναπηρία και της ένταξής τους στο σχολείο. Το επιθυμητό είναι ο κάθε

άνθρωπος να κρατά τα προσωπικά του χαρακτηριστικά, να μη χάνει την ταυτότητά του. Αυτό επιτυγχάνεται μέσω της ένταξης. Στην ενσωμάτωση, το παιδί με αναπηρία αναγκάζεται να ακολουθήσει ένα ρυθμό που δεν είναι κατάλληλος γι' αυτό και επέρχεται η αποτυχία. Το σχολείο πρέπει να πάψει να αποτελεί διαδικασία αποκλεισμού παιδιών με αναπηρία και να δημιουργεί δυο διαφορετικές κοινωνίες. Την κοινωνία των “φυσιολογικών” και την κοινωνία των “αναπήρων”. Μέσω της ένταξης δίνονται ευκαιρίες για δημιουργία σχέσεων μεταξύ όλων των παιδιών. Άλλωστε, όπως έχει επισημανθεί από τον Roll(1998 σελ.180) είναι απαραίτητες αυτές οι διαπροσωπικές σχέσεις, εφόσον η κοινωνική ένταξη σημαίνει την πλήρη συμμετοχή των ανθρώπων με αναπηρία, σε κάθε τι που αφορά την κοινωνία.

Σύμφωνα μάλιστα με τη Διακήρυξη της Σαλαμάνκας 1994 (στο Corbett 2004) «η ανάπτυξη σχολείων για όλους δεν αποτελεί μόνο μια δυναμική πολιτική που θα συνοδεύεται από ταυτόχρονη οικονομική στήριξη, αλλά και μια αποτελεσματική προσπάθεια ενημέρωσης του κοινού για να καταπολεμηθούν οι προκαταλήψεις και να καλλιεργηθούν θετικές στάσεις.

Δυστυχώς, ακόμα και σήμερα, στην Ελλάδα συμβαίνει τα γενικά σχολεία και οι διευθυντές τους να διώχνουν τα παιδιά με αναπηρία με τη δικαιολογία πως το παιδί είναι πολύ “δύσκολη περίπτωση”.

Τα παιδιά με αναπηρία έχουν ανάγκη να βρουν στη λογοτεχνία άλλα άτομα με αναπηρία και να ταυτιστούν, όσο κανένας άλλος. Έτσι, μελετώντας λογοτεχνικά κείμενα με ήρωας με ειδικές ανάγκες, δημιουργούνται τάξεις ένταξης. Δηλαδή, ενισχύεται η αυτοεικόνα των μαθητών με αναπηρία, τονώνεται η αυτοπεποίθησή τους και το παιδί κατανοεί καλύτερα τον κόσμο στον οποίον βρίσκεται.

Είναι πολύ σημαντική η συλλογή των βιβλίων που αναφέρονται στην αναπηρία. Συγκεκριμένα, ο εκπαιδευτικός πρέπει να προσέξει να αποφευχθούν οι αρνητικές απεικονίσεις και οι μη ρεαλιστικές. Είναι απαραίτητο να υπάρξουν προβληματισμοί γύρω από το αν το κάθε βιβλίο είναι κατάλληλο, αν προωθεί την αποδοχή και το σεβασμό προς το διαφορετικό ή αντίθετα, αν έχει αρνητικά στερεότυπα και μη ρεαλιστικές απεικονίσεις. Εξίσου σημαντικό είναι οι άνθρωποι με ειδικές αναπηρίες να προβάλλονται ως «differently able» δηλαδή να τονίζονται όλα αυτά που μπορούν να επιτύχουν κι όχι το βιβλίο να επικεντρώνεται μόνο στις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν. Έτσι, τονίζεται η αυτοεικόνα αλλά και ο σεβασμός στο διαφορετικό. Με αυτόν τον τρόπο η λογοτεχνία μπορεί να δώσει φωνή στην αναπηρία και ευκαιρίες στην ισότιμη εκπαίδευση.

Επιπλέον, μέσα από τη λογοτεχνία και τη σωστή της χρήση, είναι εφικτό να δημιουργηθεί η επιθυμητή πλουραλιστική και πολιτισμένη κοινωνία. Τα λογοτεχνικά βιβλία μπορούν να αποτελέσουν εργαλείο ανάπτυξης πολυπολιτισμικών κοινωνιών αρχίζοντας από το σχολείο. Τονίζοντας, τα ανθρώπινα δικαιώματα, ευαισθητοποιώντας τα παιδιά για τις πιο “ευάλωτες” κοινωνικές ομάδες αλλά, παράλληλα, και ενισχύοντας τις τελευταίες.

Έχει επισημανθεί επίσης, πως η λογοτεχνία βοηθά ιδιαίτερα τα άτομα με νοητική καθυστέρηση ή με αυτισμό, να αναπτύξουν τόσο τις γλωσσικές όσο και τις επικοινωνιακές τους δεξιότητες. Οι επικοινωνιακές αυτές δεξιότητες βοηθούν και στην βελτίωση των σχέσεων ατόμων με αναπηρίες με άτομα χωρίς αναπηρίες, δημιουργώντας φιλικές σχέσεις. Σύμφωνα μάλιστα με την Sharon Andrews διευρύνονται οι ορίζοντες και δημιουργούνται τάξεις στις οποίες όλοι είναι αποδεκτοί.

δ2. Παράδειγμα χρήσης της λογοτεχνίας με θέμα την αναπηρία, στην τάξη στο χώρο του νηπιαγωγείου.

Λόγω της φοίτησής μου στη συγκεκριμένη σχολή, το παράδειγμα που θέλησα να δώσω αφορά κυρίως το χώρο του νηπιαγωγείου χωρίς όμως να αποκλείεται ο ενστερνισμός της πρακτικής αυτής και από άλλες σχολικές βαθμίδες.

Δραστηριότητα με θέμα : την αναπηρία(τύφλωση)

Όνομα δραστηριότητας : όλοι διαφορετικοί, όλοι ίσοι.

Στόχος : παιδί και ανθρωπογενές περιβάλλον

Τα παιδιά να γνωρίσουν την έννοια της διαφορετικότητας και να εντάξουν την έννοια της ενσυναίσθησης στην καθημερινή τους ζωή.

Εποπτικά υλικά : παραμύθι, μαρκαδόροι, φύλλα Α4, διάφορα αντικείμενα και φρούτα

Μέθοδος : αφήγηση, εισήγηση, ερωτήσεις-απαντήσεις, παιχνίδι

Διάρκεια: 45'

Αφόρμηση θα μπορούσε να αποτελέσει ένα παραμύθι με θέμα την τύφλωση όπως : Σταματοπούλου, Ι. (2005). Μόζα η γάτα. Μια μαγική νύχτα. Αθήνα: Κέδρος.

Το θέμα είναι ένα από τα πολλά που θα μπορούσε να ασχοληθεί κανείς και επιλέχθηκε τυχαία.

Η νηπιαγωγός ,στη γωνιά της παρεούλας διαβάζει το συγκεκριμένο παραμύθι στα παιδιά ενώ παράλληλα τους κάνει ερωτήσεις σχετικά με την τύφλωση. Αν γνωρίζουν τι είναι, αν ξέρουν κάποιον με προβλήματα όρασης, πως νιώθουν για τους ανθρώπους που δε βλέπουν καλά. Στη συνέχεια η νηπιαγωγός κάνει έναν κύκλο με τα παιδιά και δένει με ένα μαντήλι τα μάτια από κάθε παιδί με τη σειρά. Το παιδί καλείται να πιάσει το αντικείμενο που του δίνει η νηπιαγωγός και να το περιγράψει παίρνοντας

πληροφορίες μόνο από την αφή του. έτσι το κάθε παιδί θα μπορέσει έστω για λίγο να νιώσει ποια είναι η καθημερινότητα των ανθρώπων αυτών.

Στη συνέχεια, προκειμένου να γίνει η αξιολόγηση, η νηπιαγωγός δίνει στα παιδιά χαρτί του μέτρου και τους ζητά να ζωγραφίσουν όπως μπορούν αυτά που ένιωσαν όσο διήρκεσε η «τύφλωσή» τους.

Σε περίπτωση που υπάρχει στην τάξη παιδί με παρόμοια αναπηρία καλό θα ήταν να αποφευχθεί ο στιγματισμός. Θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί μια persona doll παράλληλα με την ανάγνωση του παραμυθιού, με την οποία θα μπορούσε να ταυτιστεί το παιδί με αναπηρία.

ΤΕ ΜΕΡΟΣ: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Μέσα από την παραπάνω ανασκόπηση και κριτική ανάλυση ορισμένων κειμένων είδαμε διαφορετικούς τρόπους με τους οποίους η λογοτεχνία μπορεί να αναφερθεί σε άτομα με αναπηρίες. Στη συγκεκριμένη εργασία, παρουσιάστηκαν πολλά είδη αναπηρίας (κινητική, νοητική, προβλήματα λόγου, σύνδρομο down). Επιπλέον, παρουσιάστηκαν οι πολλοί και διαφορετικοί τρόποι με τους οποίους αναφέρεται ο κάθε συγγραφέας-ποιητής στους προαναφερθέντες και η προσέγγιση του καθενός στα ζητήματα αναπηρίας. Πιο συγκεκριμένα, παρουσιάστηκαν τα δυο διαφορετικά μοντέλα προσέγγισης της αναπηρίας, το κοινωνικό μοντέλο και το ιατρικό. Με βάση το κοινωνικό, οι περιορισμοί που βιώνουν τα άτομα με ειδικές ανάγκες, οφείλονται στην κοινωνία και τις δομές της. Η κοινωνία δηλαδή, αδυνατεί να στηρίξει όλους τους πολίτες της και ειδικά εκείνους που έχουν «διαφορετικές» ανάγκες. Οι δρόμοι, τα κτίρια, τα μέσα μεταφοράς, δεν έχουν προβλέψει για την έλευση ανθρώπων με

αναπηρία. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα, τα άτομα αυτά να παραμένουν κλεισμένα και απομονωμένα στο σπίτι τους προκειμένου, να μην κινδυνέψει η σωματική τους ακεραιότητα. Το ίδιο συμβαίνει και στην περίπτωση της εκπαίδευσης. Η κοινωνία αδυνατεί να βοηθήσει τους ανθρώπους αυτούς να ενταχθούν σε ένα γενικό σχολείο. Το κράτος, συγκεκριμένα στην Ελλάδα, δε δύναται να προσφέρει στα παιδιά με αναπηρίες παράλληλη στήριξη ώστε, να μπορούν να παρακολουθούν τα μαθήματά τους σε ένα γενικό σχολείο όπως τα υπόλοιπα παιδιά. Με αυτόν τον τρόπο, τα παραγκωνίζει και δε συντελεί στη δημιουργία κοινωνικών σχέσεων ανάμεσα στα άτομα χωρίς αναπηρίες και στα άτομα με αναπηρίες. Έτσι, και τα παιδιά χωρίς αναπηρίες αναπτύσσουν ρατσιστικές τάσεις απέναντι στους παραπάνω και όχι τον απαιτούμενο σεβασμό.

Από την άλλη πλευρά, βλέπουμε το ιατρικό μοντέλο προσέγγισης της αναπηρίας που έχει σαν κύριο χαρακτηριστικό του την πεποίθηση πως η αναπηρία είναι ένα τρομερό μειονέκτημα, μια προσωπική τραγωδία στην οποία δε μπορεί να βοηθήσει καθόλου η κοινωνία. Το άτομο γεννήθηκε με «πρόβλημα» και όλο το βάρος πέφτει στο ίδιο. Επίσης, υπό αυτή την προσέγγιση, τα άτομα με αναπηρίες δε μπορούν να ζήσουν μακριά από ιατρική βοήθεια και νοσοκομειακό περιβάλλον.

Στις μέρες μας το ιατρικό μοντέλο προσέγγισης θεωρείται ξεπερασμένο. Οι άνθρωποι έχουν στραφεί με ιδιαίτερο ενδιαφέρον στις ανθρωπιστικές επιστήμες και έχουν ευαισθητοποιηθεί προς τους ανθρώπους με ιδιαιτερότητες. Χωρίς αυτό να σημαίνει πως καλλιεργείται ο οίκτος και η λύπη. Αντιθέτως, τα συναισθήματα που δημιουργήθηκαν από τη στροφή προς αυτές τις επιστήμες, είναι ο θαυμασμός και ο σεβασμός απέναντι στο διαφορετικό.

Όλος αυτός ο ρατσισμός, η καταπίεση αλλά και η εκμετάλευση που έχουν δεχτεί οι άνθρωποι με ετερότητες, όπως, οι ομοφυλόφυλοι, οι άνθρωποι με διαφορετική

θηρσκεία, με διαφορετικό πολιτισμό αλλά και με αναπηρίες, έχουν τις ρίζες τους στο μακρινό παρελθόν. Σε αυτό είχε συμβάλει μάλιστα και η εκκλησία, η οποία θεωρούσε δαιμόνιους τους ανθρώπους αυτούς. Έτσι λοιπόν, και η αποτύπωσή τους στα λογοτεχνικά κείμενα ήταν ανάλογη με τις αντιλήψεις αυτές.

Ευτυχώς, σήμερα η προαναφερόμενη ευαισθητοποίηση έχει αλλάξει και τον τρόπο με τον οποίον απεικονίζονται τα άτομα με ειδικές ανάγκες. Πιο ρεαλιστικά, πιο φυσικά και χωρίς έντονους συναισθηματισμούς που προωθούν τον οίκτο.

Είναι γνωστό, πως η λογοτεχνία μπορεί να καλλιεργήσει στα παιδιά πολλά συναισθήματα και αντιλήψεις, αλλά και να περάσει τα μηνύματα που θέλει ο συγγραφέας. Έτσι λοιπόν, αν θέλουμε να αλλάξουμε τον τρόπο που κάποιοι άνθρωποι βλέπουν τα πράγματα, μέσα από στερεότυπα και προκαταλήψεις, δε μένει παρά να κάνουμε τη λογοτεχνία εργαλείο για αυτή την αλλαγή. Μέσα από κείμενα που καλλιεργούν το σεβασμό και την αποδοχή του διαφορετικού. Μέσα στα μηνύματα που μας δείχνουν πως όλοι οι άνθρωποι είμαστε διαφορετικοί και ταυτόχρονα ίσοι. Βρίσκοντας τρόπους να αναπτυχθεί η ενσυναίσθηση των παιδιών, χρησιμοποιώντας λογοτεχνικά κείμενα που αναφέρονται με τον πλέον σωστό τρόπο στους ανθρώπους με αναπηρία.

Θα ήταν λοιπόν πολύ ενδιαφέρον να υπάρξουν ακόμα περισσότερες έρευνες σχετικά με τον τρόπο που η λογοτεχνία θα βοηθήσει την κοινωνία να μάθει να αποδέχεται το διαφορετικό και να' ναι αναπόσπαστο κομμάτι της.

Με τη συμβολή της λογοτεχνίας για την ενίσχυση της αξίας του εαυτού και της καλλιέργειας του σεβασμού προς τη διαφορετικότητα, η κοινωνία θα προοδεύσει και θα επιτευχθή η ευτυχία όλων και όχι των λίγων!!!

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Cave, K. (1997). *Το Κάτι τι* (Ρ. Τουρκολιά-Κυδωνιέως, Μτφρ). Αθήνα: Πατάκη.
- Γιαφε, Λ. & Χούνου, Ν. (Επιμ). (2002). *Ο Μαξ είναι σημαντικός* (Ν. Σιδέρη, Μτφρ). Αθήνα: Άγκυρα.
- Γκόβαρης, Χ. (2011). *Εισαγωγή στη διαπολιτισμική εκπαίδευση*. Ζεφύρι: Διάδραση
- Daley, C. T. & Weisner, S. T. (2003, Μάρτιος). I speak a different dialect: teen explanatory models of difference and disability. *Medical anthropology Quarterly*. Vol. 17, No 1. 25-48. Ανακτήθηκε 31 Οκτωβρίου 2015. http://www.jstor.org/stable/3655375?seq=1&cid=pdfreference#page_scan_tab_contents
- Ζουμπουλάκης, Σ. (2013). *Η αδερφή μου*. Αθήνα: Πόλις
- Helft, C. (2003). *Μια αδερφούλα με ειδικές ανάγκες* (Β. Αγγελοπούλου, Μτφρ). Αθήνα: Άγκυρα.
- Κανατσούλη, Μ. Δ. (2004). *Ιδεολογικές διαστάσεις της παιδικής λογοτεχνίας*. Αθήνα: τυπωθήτω – Γιώργος Δαρδάνος.
- Κάργα, Σ. (2008, Ιούνιος). *Οι απεικονίσεις των ατόμων με αναπηρία στην παιδική λογοτεχνία*. Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.

Κατσούρη, Π. Ν. (1996). *Μα τέλος πάντων*. Πανεπιστήμιο Κύπρου.

http://www.ucy.ac.cy/psifides-gnosis/documents/psifides-gnosis/%CE%A8%CE%B7%CF%86%CE%B9%CE%B1%CE%BA%CE%AC_Portfolio/Pagiassi-Katsouri_Ntina/Katsouri.MaTelosPantwn.pdf

Καψωμένος, Γ. Ε. (2004). *Αφηγηματολογία: θεωρία και μέθοδοι ανάλυσης της αφηγηματικής πεζογραφίας*. Αθήνα: Πατάκη.

Κυπριωτάκης, Β. Α. (2001). *Μια παιδαγωγική ένα σχολείο για όλα τα παιδιά: σύγχρονες αντιλήψεις αγωγής και εκπαίδευσης των παιδιών με εμπόδια στη ζωή και στη μάθηση*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Miller, D. L. (2012, Δεκέμβριος). Literature opens doors for all children : inclusion literature can broaden perspectives for all readers and create classrooms where all are accepted. *Phi Delta Kappan*. Vol. 94, No. 4. Ανακτήθηκε 15 Οκτωβρίου 2015, από <https://www.questia.com/library/journal/1G1-313887156/literature-opens-doors-for-all-children-inclusion>

Μπερνάρ, Φ. & Παπαδάκης, Β. (Επιμ). (2004). *Ιησούς Μπετς* (Ε. Κορομηλά, Μτφρ). Αθήνα : Κάστωρ.

Munro, A. (2013). *Πάρα Πολλή Ευτυχία* (Σ. Σκουλικάρη, Μτφρ). Αθήνα: Μεταίχμιο.

Οικονομίδου, Σ. (2002). *Στην καρέκλα*. Πανεπιστήμιο Κύπρου.

http://www.ucy.ac.cy/psifides-gnosis/documents/psifides-gnosis/%CE%A8%CE%B7%CF%86%CE%B9%CE%B1%CE%BA%CE%AC_Portfolio/Sofia_Oikonomidou/EconomidouPoiimaErwtowdesStinKarekla.pdf

Oliver, M. (1990, Ιούλιος). The individual and social models of disability.

<http://disability-studies.leeds.ac.uk/files/library/Oliver-in-soc-dis.pdf>

Oliver, M. & Καραγιάννη, Γ. (Επιμ). (2009). *Αναπηρία και πολιτική* (Θ. Μπεκερίδου, Μτφρ). Αθήνα: Επίκεντρο.

Saunders, K. (2004). What disability studies can do for children's literature. *Disability studies quarterly*. Vol 24, No. 1. 15 νοεμβρίου 2004. <http://dsq-sds.org/article/view/849/1024>

Τριβιλά, Σ. Αναγνωστοπούλου, Τ. & Χατζηνικολάου, Σ. (2008). *Ούτε καλύτερος, ούτε χειρότερος... απλά διαφορετικός! ασκήσεις ευαισθητοποίησης στη διαφορετικότητα για παιδιά δημοτικού και γυμνασίου*. Αθήνα: Gutenberg.